

مزیت نسبی بخش خدمات در استان مرکزی ۱۳۹۶-۱۳۹۰ با استفاده از شاخص ضریب مکانی

(ویرایش اول)

مرداد ۱۴۰۰

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش:

مزیت نسبی بخش خدمات در استان مرکزی ۱۳۹۶ - ۱۳۹۰ با استفاده از شاخص ضریب مکانی

(ویرایش اول)

مرکز مطالعات و پژوهش‌های اقتصادی

تهیه‌کننده: دکتر غلامعلی حاجی

باهمکاری:

ناظران علمی: دکتر ناصر بیکی

تاریخ انتشار: مرداد ۱۴۰۰

طبقه‌بندی موضوعی: استان مرکزی، اقتصاد بازرگانی، اقتصاد منطقه‌ای، توسعه اقتصادی و برنامه ریزی

واژه‌های کلیدی: استان مرکزی، بخش خدمات، اقتصاد منطقه‌ای، مزیت نسبی، ضریب مکانی

نشانی: اراک، انتهای خیابان هپکو، تقاطع کمربندی شمالی، پلاک ۹۶۶۷

فهرست عناوین:

چکیده

- ۱- مقدمه..... ۴
- ۲- ضریب مکانی..... ۸
- ۲-۱- محاسبه سهم بخش و زیربخش‌های خدمات از تولید ناخالص داخلی در استان مرکزی و کشور..... ۸
- ۲-۲- محاسبه شاخص ضریب مکانی..... ۲۳
- ۳- تجزیه و تحلیل نتایج..... ۲۴
- ۳-۱- معیار تعیین مزیت رقابتی استان..... ۳۲
- ۳-۲- شاخص ضریب مکانی استاندارد شده..... ۳۳
- ۴- جمع‌بندی و نتیجه‌گیری..... ۳۷

منابع و ماخذ

چکیده

هدف از این گزارش تعیین مزیت نسبی بخش و زیربخش‌های خدمات با استفاده از شاخص ضریب مکانی در استان مرکزی بوده است. ضریب مکانی، روشی است که به صورت ریاضی اقتصاد منطقه‌ای را در مقایسه با اقتصاد مرجع بزرگ‌تر، معمولاً اقتصاد ملی، ارزش گذاری می‌کند. این روش به صورت گسترده از دهه ۱۹۴۰ توسط محققان حوزه جغرافیای اقتصادی و اقتصاد منطقه‌ای مورد استفاده قرار گرفته است. داده‌های مورد نیاز از مرکز آمار ایران برای دوره سالیانه ۹۶-۱۳۹۰ گردآوری شده است. بخش خدمات شامل دو بخش خدمات ارائه شده توسط بخش خصوصی و خدمات ارائه شده توسط بخش دولتی است. نتایج نشان می‌دهد که در دوره مورد بررسی بخش خدمات در استان مرکزی طی سال‌های ۹۲-۱۳۹۰ فعالیت پایه‌ای محسوب می‌شود و دارای مزیت نسبی بوده است، اما طی سال‌های ۹۶-۱۳۹۴ این بخش فعالیت پایه‌ای محسوب نمی‌شود و دارای مزیت نسبی نبوده است، به عبارت دیگر مزیت نسبی اندک خود را از دست داده است. با توجه به اینکه بخش خدمات در مجموع به صورت مرزی در سال‌های ۹۲-۱۳۹۰ فعالیت پایه‌ای بوده و در سال‌های پایانی دوره یعنی ۹۶-۱۳۹۴ فعالیت پایه‌ای نبوده است، بسیاری از زیربخش‌های این بخش فعالیت پایه‌ای محسوب نمی‌شوند، هر چند برخی از زیربخش‌های این بخش فعالیت پایه‌ای محسوب می‌شوند.

۱- مقدمه

همواره رشد و توسعه اقتصادی مناطق یک کشور از مهم‌ترین مباحث اقتصاد منطقه‌ای محسوب می‌شود. با بررسی اقتصاد منطقه‌ای مشخص می‌شود که برخی از مناطق نسبت به سایر مناطق دیگر، عملکرد اقتصادی بهتری داشته‌اند و در مقایسه با میانگین رشد کشور، از رشد اقتصادی بالاتری برخوردار بوده‌اند. تحقق توسعه ملی، مستلزم شناخت امکانات و مزیت‌های موجود اقتصادی مناطق مختلف کشور است. در برنامه‌ریزی‌های ملی توسعه، به توانمندی‌های اقتصادی مناطق چندان توجه نمی‌شود و این مساله مانع از انجام سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی مطلوب برای توسعه منطقه‌ای می‌شود. به همین خاطر با

وجود اجرای برنامه‌های متعدد توسعه ملی و منطقه‌ای، همچنان روند توسعه نیافتگی مناطق ادامه می‌یابد. لذا شناخت این مزیت‌ها برای تدوین و اجرای سیاست‌های کارآمد توسعه اقتصادی ضروری است (آقامحمدی و همکاران، ۱۳۹۹).

نظریه «مزیت نسبی» برای اولین بار از سوی «آدام اسمیت» در سال ۱۷۷۶ مطرح شد. وی در کتاب ثروت ملل بیان می‌کند که هر کشوری طبق اصل اساسی تقسیم کار تمایل دارد در تولید کالایی که به طور طبیعی استعداد بیشتری دارد، تخصص پیدا کند. «ریکاردو» در سال ۱۸۱۷ نیز در این خصوص معتقد به اصل مزیت نسبی است. مزیت نسبی به معنی توانایی کشور در تولید ارزان‌تر و با کیفیت‌تر یک محصول نسبت به سایر کشورها می‌باشد. برای بررسی وجود یا عدم وجود مزیت نسبی معیارهای متعددی وجود دارد که در این گزارش از شاخص ضریب مکانی (Location Quotient) استفاده شده است.

ضریب مکانی، روشی است که به صورت ریاضی اقتصاد منطقه‌ای را در مقایسه با اقتصاد مرجع بزرگ‌تر، معمولاً اقتصاد ملی، ارزش گذاری می‌کند. این روش به صورت گسترده از دهه ۱۹۴۰ توسط محققان حوزه جغرافیای اقتصادی و اقتصاد منطقه‌ای مورد استفاده قرار گرفته است. (Miller et al, ۱۹۹۱) آنها بیان داشتند که ضریب مکانی، تا حد قابل قبولی فعالیت خاصی را در منطقه مورد نظر توضیح می‌دهد.

از آنجا که خدمات در کشور قسمتی توسط بخش دولتی و قسمتی توسط بخش خصوصی ارائه می‌گردد، قبل از ورود به قسمت محاسبات و تجزیه و تحلیل‌ها بهتر است با عناوین، اینکه توسط دولت یا بخش خصوصی ارائه شده و کدهای مربوط به این بخش به شرح جدول ۱ آشنا شویم.

جدول ۱- عناوین بخش خدمات به تفکیک دولت و بخش خصوصی

نام گروه	شرح فعالیت	کد فعالیت
گروه خدمات ۱	عمده فروشی و خرده فروشی، تعمیر وسایل نقلیه موتوری و موتور سیکلت	G۰۷
گروه خدمات ۱	عمده فروشی، خرده فروشی به جز وسایل نقلیه موتوری و موتورسیکلت	G۰۷۱۰
گروه خدمات ۱	عمده فروشی، خرده فروشی و تعمیر وسایل نقلیه موتوری و موتورسیکلت	G۰۷۲۰
گروه خدمات ۲	حمل و نقل و انبارداری و پست	H۰۹
گروه خدمات ۲	حمل و نقل زمینی و حمل و نقل با خط لوله	H۰۹۱۰

کد فعالیت	شرح فعالیت	نام گروه
H۰۹۱۰۱۰	حمل و نقل از طریق راه آهن بین شهری	گروه خدمات ۲
H۰۹۱۰۲۰	سایر حمل و نقل زمینی	گروه خدمات ۲
H۰۹۱۰۵۰	حمل و نقل از طریق لوله	گروه خدمات ۲
H۰۹۲۰	حمل و نقل آبی	گروه خدمات ۲
H۰۹۳۰	حمل و نقل هوایی	گروه خدمات ۲
H۰۹۴۰	انبارداری و فعالیتهای پشتیبانی حمل و نقل	گروه خدمات ۲
H۰۹۵۰	فعالیتهای پست و پیک	گروه خدمات ۲
I۰۸	فعالیت خدماتی مربوط به تامین جا و غذا	گروه خدمات ۱
I۰۸۱۰	تامین جا(اقامتگاهها)	گروه خدمات ۱
I۰۸۲۰	فعالیتهای خدماتی مربوط به غذا و آشامیدنیها(رستورانها و...)	گروه خدمات ۱
J۱۰	اطلاعات و ارتباطات	گروه خدمات ۲
J۱۰۱۰	ارتباطات	گروه خدمات ۲
J۱۰۲۰	سایر فعالیتهای اطلاعات و ارتباطات	گروه خدمات ۲
K۱۱	فعالیتهای مالی و بیمه	گروه خدمات ۲
K۱۱۱۰	بانک و موسسات مالی	گروه خدمات ۲
K۱۱۲۰	بیمه	گروه خدمات ۲
K۱۱۳۰	سایر فعالیتهای خدمات مالی و بیمه	گروه خدمات ۲
L۱۲	املاک و مستغلات	گروه خدمات ۲
L۱۲۱۰	خدمات واحدهای مسکونی شخصی	گروه خدمات ۲
L۱۲۲۰	خدمات واحدهای مسکونی اجاری	گروه خدمات ۲
L۱۲۳۰	خدمات واحدهای غیرمسکونی	گروه خدمات ۲
L۱۲۴۰	خدمات دلانان مستغلات	گروه خدمات ۲
M۱۳	فعالیتهای حرفه‌ای، علمی و فنی	گروه خدمات ۲
M۱۳۱۰	تحقیق و توسعه	گروه دولت و خدمات ۲
M۱۳۲۰	سایر فعالیتهای حرفه‌ای، علمی و فنی	گروه خدمات ۲
M۱۳۳۰	فعالیتهای دامپزشکی	گروه دولت و خدمات ۲
N۱۴	فعالیتهای اداری و خدمات پشتیبانی	گروه دولت و خدمات ۲
O۱۵	اداره امور عمومی، خدمات شهری و تامین اجتماعی	گروه دولت

کد فعالیت	شرح فعالیت	نام گروه
O1510	امور عمومی و خدمات شهری	گروه دولت
O151010	امور عمومی	گروه دولت
O151020	خدمات شهری	گروه دولت
O1520	امور دفاعی و انتظامی	گروه دولت
O152010	امور دفاعی	گروه دولت
O152020	امور انتظامی	گروه دولت
O1530	تأمین اجتماعی اجباری	گروه دولت
P16	آموزش	گروه دولت
P1610	آموزش ابتدائی	گروه دولت
P161010	آموزش ابتدائی دولتی	گروه دولت
P161020	آموزش ابتدائی خصوصی	گروه خدمات ۱
P1620	آموزش متوسطه عمومی و متوسطه فنی و حرفه‌ای	گروه دولت
P162010	آموزش متوسطه عمومی و متوسطه فنی و حرفه‌ای دولتی	گروه دولت
P162020	آموزش متوسطه عمومی و متوسطه فنی و حرفه‌ای خصوصی	گروه خدمات ۱
P1630	آموزش عالی	گروه دولت
P163010	آموزش عالی دولتی	گروه دولت
P163020	آموزش عالی خصوصی	گروه خدمات ۱
P1640	آموزش بزرگسالان	گروه دولت
P164010	آموزش بزرگسالان دولتی	گروه دولت
P164020	آموزش بزرگسالان خصوصی	گروه خدمات ۱
Q17	فعالیت‌های مربوط به سلامت انسان و مددکاری اجتماعی	گروه خدمات ۱
Q1710	فعالیت‌های مربوط به سلامت انسان	گروه خدمات ۱
Q171010	فعالیت‌های مربوط به سلامت انسان دولتی	گروه دولت
Q171020	فعالیت‌های مربوط به سلامت انسان خصوصی	گروه خدمات ۱
Q1720	مددکاری اجتماعی	گروه دولت و خدمات ۱
R18	فعالیت‌های هنر، سرگرمی، تفریح و سایر خدمات	گروه دولت
R1810	هنر، سرگرمی و تفریح	گروه دولت و خدمات ۱
R1820	سازمان‌های مذهبی و سازمان‌های دارای عضو	گروه دولت و خدمات ۱

نام گروه	شرح فعالیت	کد فعالیت
گروه خدمات ۱	تعمیر رایانه و کالاهای شخصی و خانگی	R۱۸۳۰
گروه خدمات ۱	سایر فعالیت‌های خدماتی شخصی	R۱۸۴۰

۲- ضریب مکانی

شیوه‌های متنوعی برای محاسبه ضریب مکانی ارائه شده که البته همه آنها از لحاظ ریاضی یکسان هستند. این ضریب، نسبت ساده‌ای از سهم نوعی فعالیت خاص از کل فعالیت یک منطقه نسبت به سهم همان فعالیت در کل فعالیت در اقتصاد ملی تعریف می‌شود. در این گزارش، برای تعیین و شناسایی فعالیت‌های پایه‌ای هر استان از بعد تولید از شاخص ضریب مکانی ارزش افزوده استفاده شده است.

۲-۱- محاسبه سهم بخش و زیربخش‌های خدمات از تولید ناخالص داخلی در استان مرکزی و کشور

فعالیت خدمات در استان مرکزی و کشور دارای دوازده فعالیت فرعی: عمده فروشی و خرده فروشی، تعمیر وسایل نقلیه موتوری و موتور سیکلت؛ حمل و نقل و انبارداری و پست؛ فعالیت خدماتی مربوط به تامین جا و غذا؛ اطلاعات و ارتباطات؛ فعالیت‌های مالی و بیمه؛ املاک و مستغلات؛ فعالیت‌های حرفه‌ای، علمی و فنی؛ فعالیت‌های اداری و خدمات پشتیبانی؛ اداره امور عمومی، خدمات شهری و تامین اجتماعی؛ آموزش؛ فعالیت‌های مربوط به سلامت انسان و مددکاری اجتماعی؛ فعالیت‌های هنر، سرگرمی، تفریح و سایر خدمات است. در جدول ۲ ارزش افزوده بخش خدمات و زیربخش‌های آن برای سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۶ بر حسب میلیارد ریال نشان داده شده است. به علاوه در ردیف پایین جدول ۱ تولید ناخالص داخلی استان مرکزی میلیارد ریال آمده است. این داده‌ها از گزارش حساب‌های منطقه‌ای واقع در پایگاه داده‌های مرکز آمار ایران استخراج شده است.

جدول ۲- ارزش افزوده بخش خدمات و تولید ناخالص داخلی استان مرکزی - میلیارد ریال

کد فعالیت	فعالیت (بخش و زیربخش)	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶
G۰۷-R۱۸	خدمات	۵۰,۰۴۰	۶۸,۶۷۱	۹۰,۳۵۲	۱۰۴,۵۵۹	۱۱۵,۹۱۸	۱۳۱,۷۳۸	۱۵۶,۶۸۷
G۰۷	عمده فروشی و خرده فروشی، تعمیر وسایل نقلیه موتوری و موتور سیکلت	۲۲,۷۸۱	۲۹,۳۴۷	۴۳,۰۶۵	۴۶,۵۶۲	۴۴,۲۵۰	۵۰,۰۷۳	۶۲,۲۴۷
G۰۷۱۰	عمده فروشی، خرده فروشی به جز وسایل نقلیه موتوری و موتورسیکلت	۲۱,۹۶۱	۲۸,۳۵۲	۴۱,۷۲۵	۴۴,۸۷۶	۴۲,۱۸۹	۴۷,۶۵۶	۵۹,۵۰۹
G۰۷۲۰	عمده فروشی، خرده فروشی و تعمیر وسایل نقلیه موتوری و موتورسیکلت	۸۲۰	۹۹۵	۱,۳۴۰	۱,۶۸۶	۲,۰۶۱	۲,۴۱۷	۲,۷۳۹
H۰۹	حمل و نقل و انبارداری و پست	۴,۵۷۰	۶,۲۳۸	۷,۷۳۵	۱۲,۰۹۴	۱۶,۶۴۴	۱۹,۴۴۱	۲۱,۵۴۰
H۰۹۱۰	حمل و نقل زمینی و حمل و نقل با خط لوله	۴,۴۶۲	۶,۱۰۷	۷,۵۵۸	۱۱,۸۵۶	۱۶,۳۷۴	۱۸,۸۸۸	۲۰,۸۴۲
H۰۹۱۰۱۰	حمل و نقل از طریق راه آهن بین شهری	۱۲۰	۱۳۷	۱۰۳	۸۶	۱۸۶	۱۶۷	۳۱۲
H۰۹۱۰۲۰	سایر حمل و نقل زمینی	۴,۱۷۱	۵,۷۷۷	۷,۱۹۹	۱۱,۴۵۱	۱۵,۸۴۷	۱۸,۳۴۰	۲۰,۱۱۹
H۰۹۱۰۵۰	حمل و نقل از طریق لوله	۱۷۱	۱۹۴	۲۵۵	۳۱۹	۳۴۱	۳۸۱	۴۱۱
H۰۹۲۰	حمل و نقل آبی							
H۰۹۳۰	حمل و نقل هوایی	۱			۲	۹	۹	۱۲
H۰۹۴۰	انبارداری و فعالیتهای پشتیبانی حمل و نقل	۴۶	۵۶	۷۵	۹۵	۱۱۱	۳۶۲	۴۵۱
H۰۹۵۰	فعالیت های پست و پیک	۶۰	۷۵	۱۰۲	۱۴۱	۱۵۱	۱۸۲	۲۳۵
I۰۸	فعالیت خدماتی مربوط به تامین جا و غذا	۷۷۹	۱,۱۰۱	۱,۵۹۸	۱,۹۲۸	۲,۲۳۶	۲,۴۵۲	۲,۶۴۴
I۰۸۱۰	تأمین جا (اقامتگاه ها)	۷۴	۹۱	۱۲۲	۱۴۱	۱۷۰	۱۷۲	۱۹۷
I۰۸۲۰	فعالیت های خدماتی مربوط به غذا و آشامیدنی ها (رستوران ها و ...)	۷۰۵	۱,۰۱۰	۱,۴۷۶	۱,۷۸۷	۲,۰۶۶	۲,۲۸۰	۲,۴۴۷
J۱۰	اطلاعات و ارتباطات	۴۰۴	۴۸۴	۶۹۵	۸۴۱	۹۴۱	۱,۱۶۲	۱,۳۷۴

کد فعالیت	فعالیت (بخش و زیربخش)	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶
J۱۰۱۰	ارتباطات	۲۹۷	۳۴۶	۴۸۶	۵۸۴	۵۸۱	۶۷۲	۷۳۱
J۱۰۲۰	سایر فعالیتهای اطلاعات و ارتباطات	۱۰۷	۱۳۸	۲۰۸	۲۵۷	۳۶۰	۴۹۰	۶۴۳
K۱۱	فعالیت های مالی و بیمه	۱،۵۰۱	۱،۸۸۰	۲،۱۶۷	۱،۷۹۵	۱،۸۲۷	۲،۰۰۱	۲،۱۳۲
K۱۱۱۰	بانک و موسسات مالی	۱،۰۷۰	۱،۰۹۳	۹۱۷	۷۲۵	۷۹۹	۷۴۶	۸۷۴
K۱۱۲۰	بیمه	۳۵۷	۶۵۷	۷۰۰	۸۴۵	۸۱۸	۱،۰۴۵	۱،۰۵۲
K۱۱۳۰	سایر فعالیتهای خدمات مالی و بیمه	۷۴	۱۳۱	۵۵۰	۲۲۵	۲۱۰	۲۱۰	۲۰۶
L۱۲	املاک و مستغلات	۷،۲۹۶	۱۱،۲۵۸	۱۳،۳۴۵	۱۴،۷۴۸	۱۷،۰۸۳	۱۹،۷۷۱	۲۲،۷۰۵
L۱۲۱۰	خدمات واحدهای مسکونی شخصی	۳،۷۹۰	۶،۱۵۷	۵،۳۶۷	۸،۱۶۹	۹،۱۸۶	۱۰،۶۹۷	۱۲،۱۷۱
L۱۲۲۰	خدمات واحدهای مسکونی اجاری	۲،۰۵۶	۳،۱۲۵	۵،۲۹۲	۳،۴۷۵	۴،۵۷۳	۵،۴۵۹	۶،۲۲۳
L۱۲۳۰	خدمات واحدهای غیرمسکونی	۱،۲۶۵	۱،۷۲۳	۲،۴۲۵	۲،۸۴۳	۳،۰۱۳	۳،۲۴۶	۳،۸۷۳
L۱۲۴۰	خدمات دلانان مستغلات	۱۸۵	۲۵۳	۲۶۱	۲۶۱	۳۱۰	۳۶۹	۴۳۸
M۱۳	فعالیت های حرفه ای، علمی و فنی	۵۵۸	۶۷۷	۸۹۷	۱،۱۰۱	۱،۳۸۵	۱،۵۵۷	۱،۸۶۹
M۱۳۱۰	تحقیق و توسعه	۴۶	۶۰	۵۲	۳۸	۴۹	۳۹	۵۱
M۱۳۲۰	سایر فعالیتهای حرفه ای، علمی و فنی	۴۶۷	۵۶۱	۷۶۵	۹۶۹	۱،۲۱۰	۱،۳۷۱	۱،۶۶۲
M۱۳۳۰	فعالیت های دامپزشکی	۴۵	۵۶	۸۰	۹۵	۱۲۶	۱۴۷	۱۵۶
N۱۴	فعالیت های اداری و خدمات پشتیبانی	۳۵۲	۴۳۶	۶۰۱	۷۵۰	۹۳۳	۱،۰۲۵	۱،۱۵۶
O۱۵	اداره امور عمومی، خدمات شهری و تامین اجتماعی	۴،۷۳۱	۵،۹۷۳	۷،۵۲۳	۸،۵۵۲	۱۰،۱۳۱	۱۱،۴۲۰	۱۳،۷۶۶
O۱۵۱۰	امور عمومی و خدمات شهری	۲،۵۰۰	۳،۶۶۵	۴،۷۰۴	۴،۸۹۰	۵،۸۱۲	۵،۸۹۶	۷،۴۴۰
O۱۵۱۰۱۰	امور عمومی	۸۹۵	۹۱۹	۱،۱۱۶	۶۶۴	۱،۱۸۹	۱،۴۱۵	۱،۹۹۸
O۱۵۱۰۲۰	خدمات شهری	۱۶۰۵	۲،۷۴۷	۳،۵۸۸	۴،۲۲۶	۴،۶۲۳	۴،۴۸۱	۵،۴۴۲
O۱۵۲۰	امور دفاعی و انتظامی	۲،۰۸۹	۲،۱۴۲	۲،۶۰۴	۳،۲۸۸	۳،۷۶۹	۴،۸۸۳	۵،۵۴۲
O۱۵۲۰۱۰	امور دفاعی	۱،۱۹۲	۱،۱۶۹	۱،۳۲۴	۱،۶۱۸	۲،۰۶۰	۲،۴۰۹	۲،۹۴۷

کد فعالیت	فعالیت (بخش و زیربخش)	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶
O152020	امور انتظامی	۸۹۷	۹۷۳	۱,۲۸۰	۱,۶۶۹	۱,۷۰۹	۲,۴۷۴	۲,۵۹۵
O1530	تأمین اجتماعی اجباری	۱۴۲	۱۶۵	۲۱۵	۳۷۴	۵۵۰	۶۴۱	۷۸۴
P16	آموزش	۳,۵۶۸	۴,۵۰۴	۵,۱۸۹	۵,۹۵۸	۷,۱۱۰	۸,۸۰۱	۱۰,۲۳۱
P1610	آموزش ابتدائی	۹۶۹	۱,۳۶۶	۱,۳۶۷	۱,۶۸۶	۲,۱۲۶	۲,۹۷۷	۳,۵۹۷
P161010	آموزش ابتدائی دولتی	۹۵۲	۱,۳۳۴	۱,۳۲۵	۱,۶۲۴	۲,۰۴۷	۲,۸۸۳	۳,۴۸۷
P161020	آموزش ابتدائی خصوصی	۱۷	۳۲	۴۳	۶۲	۷۹	۹۴	۱۱۰
P1620	آموزش متوسطه عمومی و متوسطه فنی و حرفه‌ای	۱,۴۳۶	۱,۷۵۸	۱,۸۱۳	۲,۱۲۹	۲,۷۲۸	۳,۲۰۰	۳,۶۵۲
P162010	آموزش متوسطه عمومی و متوسطه فنی و حرفه‌ای دولتی	۱,۳۹۶	۱,۷۱۶	۱,۷۴۵	۲,۰۸۰	۲,۶۷۱	۳,۱۳۲	۳,۴۸۵
P162020	آموزش متوسطه عمومی و متوسطه فنی و حرفه‌ای خصوصی	۴۰	۴۲	۶۸	۴۸	۵۷	۶۸	۱۶۷
P1630	آموزش عالی	۹۹۵	۱,۲۰۸	۱,۸۵۰	۱,۹۱۹	۲,۰۲۹	۲,۳۳۰	۲,۷۰۴
P163010	آموزش عالی دولتی	۳۵۰	۳۹۳	۸۶۵	۶۶۱	۷۸۶	۸۶۶	۱,۱۰۶
P163020	آموزش عالی خصوصی	۶۴۴	۸۱۵	۹۸۵	۱,۲۵۸	۱,۲۴۳	۱,۴۶۴	۱,۵۹۸
P1640	آموزش بزرگسالان	۱۶۹	۱۷۲	۱۵۹	۲۲۴	۲۲۶	۲۹۴	۲۷۸
P164010	آموزش بزرگسالان دولتی	۱۱۳	۱۱۲	۹۱	۱۴۲	۱۲۶	۱۶۸	۱۲۰
P164020	آموزش بزرگسالان خصوصی	۵۶	۶۰	۶۹	۸۲	۱۰۱	۱۲۶	۱۵۸
Q17	فعالیت‌های مربوط به سلامت انسان و مددکاری اجتماعی	۲,۶۷۳	۵,۶۹۴	۶,۱۸۵	۸,۶۴۳	۱۱,۵۹۸	۱۲,۰۵۰	۱۴,۳۳۰
Q1710	فعالیت‌های مربوط به سلامت انسان	۲,۳۶۹	۵,۳۲۵	۵,۷۲۷	۸,۱۴۹	۱۱,۰۰۸	۱۱,۴۶۳	۱۳,۶۹۷
Q171010	فعالیت‌های مربوط به سلامت انسان دولتی	۸۸۹	۱,۸۳۶	۲,۳۹۸	۳,۱۵۱	۴,۲۵۸	۴,۵۶۱	۵,۷۷۷

کد فعالیت	فعالیت (بخش و زیربخش)	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶
Q1۷۱۰۲۰	فعالیت‌های مربوط به سلامت انسان خصوصی	۱,۴۸۰	۳,۴۸۹	۳,۳۳۹	۴,۹۹۸	۶,۷۴۹	۶,۹۰۲	۷,۹۲۰
Q1۷۲۰	مددکاری اجتماعی	۳۰۴	۳۶۹	۴۵۸	۴۹۴	۵۹۰	۵۸۷	۶۳۳
R1۸	فعالیت‌های هنر، سرگرمی، تفریح و سایر خدمات	۸۲۶	۱,۰۰۸	۱,۳۵۳	۱,۵۸۹	۱,۷۸۱	۱,۹۸۵	۲,۶۹۳
R1۸۱۰	هنر، سرگرمی و تفریح	۲۰۲	۲۸۱	۳۵۸	۴۲۰	۴۴۶	۴۷۱	۶۰۴
R1۸۲۰	سازمان‌های مذهبی و سازمان‌های دارای عضو	۲۳۵	۲۸۰	۳۲۰	۳۶۰	۴۰۲	۴۲۳	۷۴۱
R1۸۳۰	تعمیر رایانه و کالاهای شخصی و خانگی	۳۳	۴۰	۵۴	۶۳	۷۲	۹۱	۱۰۰
R1۸۴۰	سایر فعالیت‌های خدماتی شخصی	۳۵۶	۴۸۰	۶۲۰	۷۴۶	۸۶۲	۱,۰۰۰	۱,۲۴۸
۷۴۰	محصول ناخالص داخلی (به قیمت بازار)	۱۱۱,۸۱۱	۱۴۴,۵۶۶	۲۰۴,۰۹۳	۲۲۷,۷۴۰	۲۴۰,۱۷۶	۲۷۵,۴۵۰	۳۳۴,۹۲۰

منبع: مرکز آمار ایران

در جدول ۳ سهم هر یک از فعالیت‌های بخش و زیربخش‌های خدمات از تولید ناخالص داخلی در استان مرکزی محاسبه شده است. سهم بخش خدمات از تولید ناخالص داخلی در استان مرکزی در سال ۱۳۹۰ از میزان ۴۴,۷۵ درصد به میزان ۴۶,۷۸ درصد افزایش یافته است. سهم بخش خدمات از سال ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۳ در برخی سال‌ها افزایش و در برخی سال‌ها کاهش داشته است، اما در مجموع روند رو به رشدی را داشته است. کمترین میزان سهم بخش خدمات از تولید ناخالص داخلی در استان مرکزی ۴۴,۲۷ درصد در سال ۱۳۹۲ و بیشترین میزان سهم بخش خدمات ۴۸,۲۶ درصد در سال ۱۳۹۴ بوده است.

جدول ۳- سهم ارزش افزوده بخش خدمات استان مرکزی از تولید ناخالص داخلی استان مرکزی- درصد

کد فعالیت	فعالیت (بخش و زیربخش)	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶
G۰۷-R۱۸	خدمات	۴۴,۷۵	۴۷,۵۰	۴۴,۲۷	۴۵,۹۱	۴۸,۲۶	۴۷,۸۳	۴۶,۷۸
G۰۷	عمده فروشی و خرده فروشی، تعمیر وسایل نقلیه موتوری و موتور سیکلت	۲۰,۳۷	۲۰,۳۰	۲۱,۱۰	۲۰,۴۵	۱۸,۴۲	۱۸,۱۸	۱۸,۵۹
G۰۷۱۰	عمده فروشی، خرده فروشی به جز وسایل نقلیه موتوری و موتور سیکلت	۱۹,۶۴	۱۹,۶۱	۲۰,۴۴	۱۹,۷۰	۱۷,۵۷	۱۷,۳۰	۱۷,۷۷
G۰۷۲۰	عمده فروشی، خرده فروشی و تعمیر وسایل نقلیه موتوری و موتور سیکلت	۰,۷۳	۰,۶۹	۰,۶۶	۰,۷۴	۰,۸۶	۰,۸۸	۰,۸۲
H۰۹	حمل و نقل و انبارداری و پست	۴,۰۹	۴,۳۱	۳,۷۹	۵,۳۱	۶,۹۳	۷,۰۶	۶,۴۳
H۰۹۱۰	حمل و نقل زمینی و حمل و نقل با خط لوله	۳,۹۹	۴,۲۲	۳,۷۰	۵,۲۱	۶,۸۲	۶,۸۶	۶,۲۲
H۰۹۱۰۱۰	حمل و نقل از طریق راه‌آهن بین شهری	۰,۱۱	۰,۰۹	۰,۰۵	۰,۰۴	۰,۰۸	۰,۰۶	۰,۰۹
H۰۹۱۰۲۰	سایر حمل و نقل زمینی	۳,۷۳	۴,۰۰	۳,۵۳	۵,۰۳	۶,۶۰	۶,۶۶	۶,۰۱
H۰۹۱۰۵۰	حمل و نقل از طریق لوله	۰,۱۵	۰,۱۳	۰,۱۲	۰,۱۴	۰,۱۴	۰,۱۴	۰,۱۲
H۰۹۲۰	حمل و نقل آبی	۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۰۰
H۰۹۳۰	حمل و نقل هوایی	۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۰۰
H۰۹۴۰	انبارداری و فعالیت‌های پشتیبانی حمل و نقل	۰,۰۴	۰,۰۴	۰,۰۴	۰,۰۴	۰,۰۵	۰,۱۳	۰,۱۳
H۰۹۵۰	فعالیت‌های پست و پیک	۰,۰۵	۰,۰۵	۰,۰۵	۰,۰۶	۰,۰۶	۰,۰۷	۰,۰۷
I۰۸	فعالیت خدماتی مربوط به تامین جا و غذا	۰,۷۰	۰,۷۶	۰,۷۸	۰,۸۵	۰,۹۳	۰,۸۹	۰,۷۹
I۰۸۱۰	تامین جا(اقامتگاه‌ها)	۰,۰۷	۰,۰۶	۰,۰۶	۰,۰۶	۰,۰۷	۰,۰۶	۰,۰۶
I۰۸۲۰	فعالیت‌های خدماتی مربوط به غذا و آشامیدنی‌ها(رستوران‌ها و ...)	۰,۶۳	۰,۷۰	۰,۷۲	۰,۷۸	۰,۸۶	۰,۸۳	۰,۷۳
J۱۰	اطلاعات و ارتباطات	۰,۳۶	۰,۳۳	۰,۳۴	۰,۳۷	۰,۳۹	۰,۴۲	۰,۴۱
J۱۰۱۰	ارتباطات	۰,۲۷	۰,۲۴	۰,۲۴	۰,۲۶	۰,۲۴	۰,۲۴	۰,۲۲
J۱۰۲۰	سایر فعالیت‌های اطلاعات و ارتباطات	۰,۱۰	۰,۱۰	۰,۱۰	۰,۱۱	۰,۱۵	۰,۱۸	۰,۱۹
K۱۱	فعالیت‌های مالی و بیمه	۱,۳۴	۱,۳۰	۱,۰۶	۰,۷۹	۰,۷۶	۰,۷۳	۰,۶۴
K۱۱۱۰	بانک و موسسات مالی	۰,۹۶	۰,۷۶	۰,۴۵	۰,۳۲	۰,۳۳	۰,۲۷	۰,۲۶
K۱۱۲۰	بیمه	۰,۳۲	۰,۴۵	۰,۳۴	۰,۳۷	۰,۳۴	۰,۳۸	۰,۳۱

کد فعالیت	فعالیت (بخش و زیربخش)	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶
K1130	سایر فعالیتهای خدمات مالی و بیمه	۰,۰۷	۰,۰۹	۰,۲۷	۰,۱۰	۰,۰۹	۰,۰۸	۰,۰۶
L12	املاک و مستغلات	۶,۵۳	۷,۷۹	۶,۵۴	۶,۴۸	۷,۱۱	۷,۱۸	۶,۷۸
L1210	خدمات واحدهای مسکونی شخصی	۳,۳۹	۴,۲۶	۲,۶۳	۳,۵۹	۳,۸۲	۳,۸۸	۳,۶۳
L1220	خدمات واحدهای مسکونی اجاری	۱,۸۴	۲,۱۶	۲,۵۹	۱,۵۳	۱,۹۰	۱,۹۸	۱,۸۶
L1230	خدمات واحدهای غیرمسکونی	۱,۱۳	۱,۱۹	۱,۱۹	۱,۲۵	۱,۲۵	۱,۱۸	۱,۱۶
L1240	خدمات دلالان مستغلات	۰,۱۷	۰,۱۸	۰,۱۳	۰,۱۱	۰,۱۳	۰,۱۳	۰,۱۳
M13	فعالیت‌های حرفه‌ای، علمی و فنی	۰,۵۰	۰,۴۷	۰,۴۴	۰,۴۸	۰,۵۸	۰,۵۷	۰,۵۶
M1310	تحقیق و توسعه	۰,۰۴	۰,۰۴	۰,۰۳	۰,۰۲	۰,۰۲	۰,۰۱	۰,۰۲
M1320	سایر فعالیتهای حرفه‌ای، علمی و فنی	۰,۴۲	۰,۳۹	۰,۳۷	۰,۴۳	۰,۵۰	۰,۵۰	۰,۵۰
M1330	فعالیت‌های دامپزشکی	۰,۰۴	۰,۰۴	۰,۰۴	۰,۰۴	۰,۰۵	۰,۰۵	۰,۰۵
N14	فعالیت‌های اداری و خدمات پشتیبانی	۰,۳۱	۰,۳۰	۰,۲۹	۰,۳۳	۰,۳۹	۰,۳۷	۰,۳۵
O15	اداره امور عمومی، خدمات شهری و تامین اجتماعی	۴,۲۳	۴,۱۳	۳,۶۹	۳,۷۶	۴,۲۲	۴,۱۵	۴,۱۱
O1510	امور عمومی و خدمات شهری	۲,۲۴	۲,۵۴	۲,۳۰	۲,۱۵	۲,۴۲	۲,۱۴	۲,۲۲
O151010	امور عمومی	۰,۸۰	۰,۶۴	۰,۵۵	۰,۲۹	۰,۵۰	۰,۵۱	۰,۶۰
O151020	خدمات شهری	۱,۴۴	۱,۹۰	۱,۷۶	۱,۸۶	۱,۹۲	۱,۶۳	۱,۶۲
O1520	امور دفاعی و انتظامی	۱,۸۷	۱,۴۸	۱,۲۸	۱,۴۴	۱,۵۷	۱,۷۷	۱,۶۵
O152010	امور دفاعی	۱,۰۷	۰,۸۱	۰,۶۵	۰,۷۱	۰,۸۶	۰,۸۷	۰,۸۸
O152020	امور انتظامی	۰,۸۰	۰,۶۷	۰,۶۳	۰,۷۳	۰,۷۱	۰,۹۰	۰,۷۷
O1530	تامین اجتماعی اجباری	۰,۱۳	۰,۱۱	۰,۱۱	۰,۱۶	۰,۲۳	۰,۲۳	۰,۲۳
P16	آموزش	۳,۱۹	۳,۱۲	۲,۵۴	۲,۶۲	۲,۹۶	۳,۲۰	۳,۰۵
P1610	آموزش ابتدائی	۰,۸۷	۰,۹۴	۰,۶۷	۰,۷۴	۰,۸۹	۱,۰۸	۱,۰۷
P161010	آموزش ابتدائی دولتی	۰,۸۵	۰,۹۲	۰,۶۵	۰,۷۱	۰,۸۵	۱,۰۵	۱,۰۴
P161020	آموزش ابتدائی خصوصی	۰,۰۲	۰,۰۲	۰,۰۲	۰,۰۳	۰,۰۳	۰,۰۳	۰,۰۳
P1620	آموزش متوسطه عمومی و متوسطه فنی و حرفه‌ای	۱,۲۸	۱,۲۲	۰,۸۹	۰,۹۳	۱,۱۴	۱,۱۶	۱,۰۹
P162010	آموزش متوسطه عمومی و متوسطه فنی و حرفه‌ای دولتی	۱,۲۵	۱,۱۹	۰,۸۶	۰,۹۱	۱,۱۱	۱,۱۴	۱,۰۴
P162020	آموزش متوسطه عمومی و متوسطه فنی و حرفه‌ای خصوصی	۰,۰۴	۰,۰۳	۰,۰۳	۰,۰۲	۰,۰۲	۰,۰۲	۰,۰۵

مرکز پژوهش‌های اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی اراک

کد فعالیت	فعالیت (بخش و زیربخش)	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶
P۱۶۳۰	آموزش عالی	۰,۸۹	۰,۸۴	۰,۹۱	۰,۸۴	۰,۸۴	۰,۸۵	۰,۸۱
P۱۶۳۰۱۰	آموزش عالی دولتی	۰,۳۱	۰,۲۷	۰,۴۲	۰,۲۹	۰,۳۳	۰,۳۱	۰,۳۳
P۱۶۳۰۲۰	آموزش عالی خصوصی	۰,۵۸	۰,۵۶	۰,۴۸	۰,۵۵	۰,۵۲	۰,۵۳	۰,۴۸
P۱۶۴۰	آموزش بزرگسالان	۰,۱۵	۰,۱۲	۰,۰۸	۰,۱۰	۰,۰۹	۰,۱۱	۰,۰۸
P۱۶۴۰۱۰	آموزش بزرگسالان دولتی	۰,۱۰	۰,۰۸	۰,۰۴	۰,۰۶	۰,۰۵	۰,۰۶	۰,۰۴
P۱۶۴۰۲۰	آموزش بزرگسالان خصوصی	۰,۰۵	۰,۰۴	۰,۰۳	۰,۰۴	۰,۰۴	۰,۰۵	۰,۰۵
Q۱۷	فعالیت‌های مربوط به سلامت انسان و مددکاری اجتماعی	۲,۳۹	۳,۹۴	۳,۰۳	۳,۸۰	۴,۸۳	۴,۳۷	۴,۲۸
Q۱۷۱۰	فعالیت‌های مربوط به سلامت انسان	۲,۱۲	۳,۶۸	۲,۸۱	۳,۵۸	۴,۵۸	۴,۱۶	۴,۰۹
Q۱۷۱۰۱۰	فعالیت‌های مربوط به سلامت انسان دولتی	۰,۸۰	۱,۲۷	۱,۱۷	۱,۳۸	۱,۷۷	۱,۶۶	۱,۷۲
Q۱۷۱۰۲۰	فعالیت‌های مربوط به سلامت انسان خصوصی	۱,۳۲	۲,۴۱	۱,۶۳	۲,۱۹	۲,۸۱	۲,۵۱	۲,۳۶
Q۱۷۲۰	مددکاری اجتماعی	۰,۲۷	۰,۲۶	۰,۲۲	۰,۲۲	۰,۲۵	۰,۲۱	۰,۱۹
R۱۸	فعالیت‌های هنر، سرگرمی، تفریح و سایر خدمات	۰,۷۴	۰,۷۵	۰,۶۶	۰,۷۰	۰,۷۴	۰,۷۲	۰,۸۰
R۱۸۱۰	هنر، سرگرمی و تفریح	۰,۱۸	۰,۱۹	۰,۱۸	۰,۱۸	۰,۱۹	۰,۱۷	۰,۱۸
R۱۸۲۰	سازمان‌های مذهبی و سازمان‌های دارای عضو	۰,۲۱	۰,۱۹	۰,۱۶	۰,۱۶	۰,۱۷	۰,۱۵	۰,۲۲
R۱۸۳۰	تعمیر رایانه و کالاهای شخصی و خانگی	۰,۰۳	۰,۰۳	۰,۰۳	۰,۰۳	۰,۰۳	۰,۰۳	۰,۰۳
R۱۸۴۰	سایر فعالیت‌های خدماتی شخصی	۰,۳۲	۰,۳۳	۰,۳۰	۰,۳۳	۰,۳۶	۰,۳۶	۰,۳۷

منبع: محاسبات تحقیق

سهم بخش خدمات از تولید ناخالص داخلی در استان مرکزی در بازه زمانی ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۶ به طور متوسط حدود ۴۶,۴۷ درصد بوده است. سهم بخش خدمات در استان مرکزی در این فاصله زمانی از روند رو به رشد نسبتاً اندکی برخوردار بوده است که میانگین رشد سالانه سهم این بخش در استان به طور متوسط ۰,۷۴ درصد بوده است. بخش خدمات شامل ۱۲ زیربخش است که میانگین سهم هر یک از آنها در بازه زمانی ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۶ به شرح زیر است.

میانگین سهم عمده فروشی و خرده فروشی، تعمیر وسایل نقلیه موتوری و موتور سیکلت ۱۹,۶۳ درصد؛ حمل و نقل و انبارداری و پست ۵,۴۲ درصد؛ فعالیت خدماتی مربوط به تامین جا و غذا ۰,۸۱ درصد؛ اطلاعات و ارتباطات ۰,۳۷ درصد؛ فعالیت‌های مالی و بیمه ۰,۹۵ درصد؛ املاک و مستغلات ۶,۹۲ درصد؛ فعالیت‌های حرفه‌ای، علمی و فنی ۰,۵۱ درصد؛ فعالیت‌های اداری و خدمات پشتیبانی ۰,۳۳ درصد؛ اداره امور عمومی، خدمات شهری و تامین اجتماعی ۴,۰۴ درصد؛ آموزش ۲,۹۵ درصد؛ فعالیت‌های مربوط به سلامت انسان و مددکاری اجتماعی ۳,۸۱ درصد؛ فعالیت‌های هنر، سرگرمی، تفریح و سایر خدمات ۰,۷۳ درصد بوده است.

ضمناً میانگین رشد سالانه تغییر در سهم هر یک از این دوازده فعالیت فرعی از تولید ناخالص داخلی در استان مرکزی به شرح زیر است.

میانگین رشد سالانه عمده فروشی و خرده فروشی، تعمیر وسایل نقلیه موتوری و موتور سیکلت ۱,۵۱- درصد؛ حمل و نقل و انبارداری و پست ۷,۸۳ درصد؛ فعالیت خدماتی مربوط به تامین جا و غذا ۲,۰۴ درصد؛ اطلاعات و ارتباطات ۲,۱۹ درصد؛ فعالیت‌های مالی و بیمه ۱۱,۵۹- درصد؛ املاک و مستغلات ۰,۶۳ درصد؛ فعالیت‌های حرفه‌ای، علمی و فنی ۱,۹۱ درصد؛ فعالیت‌های اداری و خدمات پشتیبانی ۲,۰۴ درصد؛ اداره امور عمومی، خدمات شهری و تامین اجتماعی ۰,۴۸- درصد؛ آموزش ۰,۷۵- درصد؛ فعالیت‌های مربوط به سلامت انسان و مددکاری اجتماعی ۱۰,۲۰ درصد؛ فعالیت‌های هنر، سرگرمی، تفریح و سایر خدمات ۱,۳۱ درصد در سال‌های ۹۶-۱۳۹۰ در استان مرکزی بوده است.

جدول ۴- ارزش افزوده بخش خدمات و تولید ناخالص داخلی کشور- میلیارد ریال

کد فعالیت	فعالیت (بخش و زیربخش)	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶
G۰۷- R۱۸	خدمات	۳,۰۲۲,۹۰۷	۳,۸۷۴,۱۳۶	۵,۲۵۳,۹۴۲	۶,۰۷۵,۷۹۳	۶,۷۳۰,۴۰۱	۷,۷۱۱,۹۹۱	۹,۰۰۴,۷۹۰
G۰۷	عمده فروشی و خرده فروشی، تعمیر وسایل نقلیه موتوری و موتور سیکلت	۷۳۲,۹۹۶	۹۳۹,۷۵۷	۱,۳۷۹,۱۷۳	۱,۴۹۷,۱۴۲	۱,۴۳۰,۹۱۷	۱,۶۱۹,۷۰۱	۲,۰۱۲,۷۹۵

کد فعالیت	فعالیت (بخش و زیربخش)	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶
G.۷۱۰	عمده فروشی، خرده فروشی به جز وسایل نقلیه موتوری و موتورسیکلت	۶۹۰,۶۹۴	۸۸۸,۴۰۸	۱,۳۱۰,۰۳۹	۱,۴۱۰,۱۷۴	۱,۳۲۴,۵۹۷	۱,۴۹۵,۰۳۵	۱,۸۷۱,۵۵۵
G.۷۲۰	عمده فروشی، خرده فروشی و تعمیر وسایل نقلیه موتوری و موتورسیکلت	۴۲,۳۰۲	۵۱,۳۴۹	۶۹,۱۳۴	۸۶,۹۶۸	۱۰۶,۳۱۹	۱۲۴,۶۶۶	۱۴۱,۲۴۰
H.۹	حمل و نقل و انبارداری و پست	۳۵۹,۹۳۴	۴۸۸,۱۴۴	۶۵۳,۸۶۴	۸۳۸,۲۴۶	۹۲۶,۱۱۸	۱,۰۵۰,۵۰۴	۱,۱۹۰,۴۵۶
H.۹۱۰	حمل و نقل زمینی و حمل و نقل با خط لوله	۳۱۵,۶۵۴	۴۳۵,۶۴۷	۵۷۶,۰۹۸	۷۳۴,۷۷۴	۸۰۸,۹۰۶	۹۱۰,۵۸۵	۱,۰۴۲,۲۵۶
H.۹۱۰۱۰	حمل و نقل از طریق راه آهن بین شهری	۸,۶۲۰	۱۰,۷۶۷	۱۲,۵۶۳	۱۳,۴۱۶	۱۶,۳۷۵	۱۷,۰۹۸	۲۳,۴۵۴
H.۹۱۰۲۰	سایر حمل و نقل زمینی	۲۹۵,۲۷۹	۴۰۹,۸۶۶	۵۴۳,۸۳۳	۶۹۸,۹۴۵	۷۶۵,۵۲۳	۸۶۱,۹۳۴	۹۸۴,۸۷۵
H.۹۱۰۵۰	حمل و نقل از طریق لوله	۱۱,۷۵۵	۱۵,۰۱۴	۱۹,۷۰۲	۲۲,۴۱۳	۲۷,۰۰۸	۳۱,۵۵۲	۳۳,۹۲۷
H.۹۲۰	حمل و نقل آبی	۴,۵۹۹	۵,۹۰۶	۱۱,۶۹۳	۱۷,۳۹۶	۲۵,۹۳۹	۲۶,۲۰۲	۲۰,۰۹۵
H.۹۳۰	حمل و نقل هوایی	۶,۰۲۲	۷,۶۱۶	۱۵,۲۱۵	۲۳,۴۲۲	۲۳,۳۰۱	۲۴,۴۶۱	۲۶,۵۱۹
H.۹۴۰	انبارداری و فعالیت های پشتیبانی حمل و نقل	۳۱,۳۹۷	۳۶,۱۷۵	۴۷,۰۴۱	۵۷,۳۶۳	۶۲,۳۲۳	۸۲,۴۲۲	۹۲,۷۷۴
H.۹۵۰	فعالیت های پست و پیک	۲,۲۶۲	۲,۸۰۰	۳,۸۱۶	۵,۲۹۱	۵,۶۴۸	۶,۸۳۵	۸,۸۱۲
I.۸	فعالیت خدماتی مربوط به تامین جا و غذا	۶۴,۰۱۲	۸۹,۰۹۲	۱۲۸,۰۷۲	۱۵۳,۸۶۴	۱۷۹,۱۲۵	۱۹۵,۵۴۱	۲۱۱,۰۳۲
I.۸۱۰	تامین جا(اقامتگاهها)	۱۱,۸۴۰	۱۴,۳۹۳	۱۹,۰۸۷	۲۲,۰۰۳	۲۶,۵۵۶	۲۷,۰۶۴	۳۰,۵۶۱
I.۸۲۰	فعالیت های خدماتی مربوط به غذا و آشامیدنی ها(رستوران ها و ...)	۵۲,۱۷۲	۷۴,۶۹۹	۱۰۸,۹۸۵	۱۳۱,۸۶۲	۱۵۲,۵۶۹	۱۶۸,۴۷۷	۱۸۰,۴۷۱
J۱۰	اطلاعات و ارتباطات	۱۰۷,۸۲۳	۱۲۶,۹۴۵	۱۸۱,۶۱۱	۲۲۰,۳۹۳	۲۴۰,۹۵۷	۲۹۶,۱۴۰	۳۵۰,۶۱۴
J۱۰۱۰	ارتباطات	۸۶,۱۲۶	۱۰۰,۲۲۷	۱۴۰,۵۴۹	۱۶۸,۸۴۹	۱۶۷,۳۱۶	۱۹۳,۷۷۵	۲۱۰,۴۷۳
J۱۰۲۰	سایر فعالیت های اطلاعات و ارتباطات	۲۱,۶۹۶	۲۶,۷۱۹	۴۱,۰۶۲	۵۱,۵۴۴	۷۳,۶۴۰	۱۰۲,۳۶۵	۱۴۰,۱۴۱
K۱۱	فعالیت های مالی و بیمه	۱۷۶,۰۵۴	۲۰۹,۴۸۵	۲۹۱,۵۰۴	۲۵۳,۸۶۱	۲۶۸,۹۶۷	۲۹۵,۴۸۴	۳۱۹,۹۶۹
K۱۱۱۰	بانک و موسسات مالی	۱۲۰,۸۱۸	۱۲۸,۴۸۹	۱۲۵,۹۲۴	۱۲۷,۳۶۴	۱۵۱,۷۴۴	۱۵۳,۳۹۶	۱۷۷,۶۷۴
K۱۱۲۰	بیمه	۳۰,۰۲۲	۵۲,۵۰۵	۶۰,۴۵۲	۶۵,۶۳۸	۶۳,۸۵۴	۸۱,۳۶۸	۸۲,۱۶۳
K۱۱۳۰	سایر فعالیت های خدمات مالی و بیمه	۲۵,۲۱۵	۲۸,۴۹۱	۱۰۵,۱۲۸	۶۰,۸۵۹	۵۳,۳۶۹	۶۰,۷۲۱	۶۰,۱۳۱

کد فعالیت	فعالیت (بخش و زیربخش)	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶
L12	املاک و مستغلات	۷۱۰,۱۴۴	۹۵۸,۱۹۲	۱,۲۶۷,۹۳۳	۱,۴۰۵,۸۳۵	۱,۶۲۶,۵۶۵	۱,۸۸۷,۴۶۰	۲,۱۶۶,۷۱۵
L1210	خدمات واحدهای مسکونی شخصی	۴۱۳,۸۳۶	۵۷۷,۱۳۷	۷۰۵,۲۳۴	۷۸۰,۰۰۸	۹۳۳,۷۷۸	۱,۰۸۷,۳۱۸	۱,۲۳۲,۶۷۸
L1220	خدمات واحدهای مسکونی اجاری	۱۸۶,۰۶۱	۲۳۰,۸۴۴	۳۵۸,۵۷۹	۳۹۰,۰۳۸	۴۴۰,۴۲۸	۵۲۵,۷۳۷	۶۰۶,۸۳۰
L1230	خدمات واحدهای غیرمسکونی	۹۶,۲۸۰	۱۳۱,۱۳۸	۱۸۴,۵۷۷	۲۱۶,۴۲۷	۲۲۹,۳۳۹	۲۴۷,۰۷۵	۲۹۴,۸۰۴
L1240	خدمات دلان مستغلات	۱۳,۹۶۷	۱۹,۰۷۳	۱۹,۵۴۴	۱۹,۳۶۱	۲۳,۰۲۰	۲۷,۳۳۰	۳۲,۴۰۳
M13	فعالیت‌های حرفه‌ای، علمی و فنی	۵۶,۵۱۷	۶۴,۲۵۸	۸۷,۹۳۳	۱۰۷,۸۶۹	۱۳۳,۹۹۲	۱۴۸,۴۵۲	۱۸۳,۴۹۶
M1310	تحقیق و توسعه	۱۳,۶۷۹	۱۳,۱۴۲	۱۸,۲۰۳	۱۹,۴۶۶	۲۴,۰۶۲	۱۹,۶۶۰	۳۲,۳۳۵
M1320	سایر فعالیت‌های حرفه‌ای، علمی و فنی	۴۱,۱۷۶	۴۹,۱۲۶	۶۷,۰۶۷	۸۵,۲۹۱	۱۰۵,۸۵۶	۱۲۳,۷۹۷	۱۴۵,۶۵۹
M1330	فعالیت‌های دامپزشکی	۱,۶۶۳	۱,۹۹۰	۲,۶۶۳	۳,۱۱۲	۴,۰۷۴	۴,۹۹۵	۵,۵۰۲
N14	فعالیت‌های اداری و خدمات پشتیبانی	۲۱,۷۱۲	۲۷,۲۵۴	۳۷,۹۱۶	۴۸,۰۴۷	۵۷,۸۴۴	۶۷,۵۱۶	۸۲,۰۹۳
O15	اداره امور عمومی، خدمات شهری و تامین اجتماعی	۳۰۴,۵۷۷	۳۳۷,۳۲۲	۴۴۸,۶۹۳	۵۵۵,۷۷۱	۶۵۴,۰۲۰	۷۶۶,۷۳۳	۸۷۳,۸۷۶
O1510	امور عمومی و خدمات شهری	۱۳۶,۶۴۸	۱۶۷,۰۹۳	۲۴۶,۹۹۸	۲۹۶,۸۴۸	۳۴۱,۶۱۷	۳۸۰,۹۰۰	۴۲۴,۷۵۲
O151010	امور عمومی	۵۲,۷۷۹	۵۶,۴۵۱	۷۸,۰۳۱	۸۶,۷۷۳	۱۰۵,۹۰۶	۱۲۰,۹۱۴	۱۴۹,۲۹۳
O151020	خدمات شهری	۸۳,۸۶۹	۱۱۰,۶۴۳	۱۶۸,۹۶۷	۲۱۰,۰۷۴	۲۳۵,۷۱۱	۲۵۹,۹۸۶	۲۷۵,۴۶۰
O1520	امور دفاعی و انتظامی	۱۶۰,۸۰۶	۱۶۱,۹۵۶	۱۹۰,۷۸۹	۲۳۹,۴۴۳	۲۸۴,۳۱۹	۳۵۴,۲۸۵	۴۱۱,۳۲۹
O152010	امور دفاعی	۱۱۴,۷۹۸	۱۱۲,۴۴۶	۱۲۷,۳۷۷	۱۵۵,۸۹۶	۱۹۸,۲۳۵	۲۳۱,۸۱۰	۲۸۳,۵۴۹
O152020	امور انتظامی	۴۶,۰۰۸	۴۹,۵۰۹	۶۳,۴۱۲	۸۳,۵۴۷	۸۶,۰۸۵	۱۲۲,۴۷۶	۱۲۷,۷۸۰
O1530	تامین اجتماعی اجباری	۷,۱۲۲	۸,۲۷۳	۱۰,۹۰۵	۱۹,۴۸۰	۲۸,۰۸۴	۳۱,۵۴۸	۳۷,۷۹۴
P16	آموزش	۲۲۷,۸۰۱	۲۷۲,۵۱۱	۲۸۶,۹۷۰	۳۶۰,۵۷۰	۴۳۴,۵۱۸	۵۲۷,۳۵۳	۶۱۵,۳۳۵
P1610	آموزش ابتدایی	۶۱,۲۹۰	۸۰,۰۶۳	۸۰,۴۲۲	۹۹,۴۳۳	۱۲۵,۴۲۲	۱۷۵,۱۴۱	۲۱۱,۴۶۷
P161010	آموزش ابتدایی دولتی	۵۹,۸۷۰	۷۷,۲۹۱	۷۶,۷۵۲	۹۴,۰۸۴	۱۱۸,۶۳۲	۱۶۷,۰۸۸	۲۰۲,۰۴۱
P161020	آموزش ابتدایی خصوصی	۱,۴۲۰	۲,۷۷۳	۳,۶۷۰	۵,۳۵۰	۶,۷۹۰	۸,۰۵۳	۹,۴۲۶
P1620	آموزش متوسطه عمومی و متوسطه	۸۵,۰۸۳	۱۰۴,۱۶۷	۱۰۷,۰۷۹	۱۲۷,۹۸۶	۱۶۳,۸۹۶	۱۹۲,۵۷۲	۲۱۸,۱۴۹

کد فعالیت	فعالیت (بخش و زیربخش)	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶
	فنی و حرفه‌ای							
P162010	آموزش متوسطه عمومی و متوسطه فنی و حرفه‌ای دولتی	۸۰,۵۴۲	۹۹,۴۶۳	۱۰۱,۱۰۷	۱۲۰,۵۵۳	۱۵۴,۷۶۱	۱۸۱,۴۷۳	۲۰۱,۹۳۲
P162020	آموزش متوسطه عمومی و متوسطه فنی و حرفه‌ای خصوصی	۴,۵۴۲	۴,۷۰۴	۵,۹۷۳	۷,۴۳۴	۹,۱۳۵	۱۱,۰۹۹	۱۶,۲۱۷
P1630	آموزش عالی	۶۹,۹۴۸	۷۵,۸۷۷	۸۶,۴۹۷	۱۱۹,۶۹۳	۱۳۱,۰۲۲	۱۴۴,۰۲۶	۱۶۸,۰۸۵
P163010	آموزش عالی دولتی	۴۴,۱۳۰	۴۶,۷۰۸	۵۰,۱۰۰	۶۸,۹۰۷	۷۷,۳۷۳	۸۰,۷۶۱	۹۸,۷۰۱
P163020	آموزش عالی خصوصی	۲۵,۸۱۷	۲۹,۱۶۹	۳۶,۳۹۷	۵۰,۷۸۶	۵۳,۶۴۹	۶۳,۲۶۴	۶۹,۳۸۴
P1640	آموزش بزرگسالان	۱۱,۴۸۰	۱۲,۴۰۴	۱۲,۹۷۱	۱۳,۴۵۷	۱۴,۱۷۷	۱۵,۶۱۴	۱۷,۶۳۴
P164010	آموزش بزرگسالان دولتی	۶,۳۱۱	۶,۳۵۴	۶,۸۷۴	۶,۷۸۳	۶,۵۲۸	۶,۶۳۰	۶,۹۶۰
P164020	آموزش بزرگسالان خصوصی	۵,۱۶۹	۶,۰۵۰	۶,۰۹۷	۶,۶۷۴	۷,۶۴۹	۸,۹۸۴	۱۰,۶۷۴
Q17	فعالیت‌های مربوط به سلامت انسان و مددکاری اجتماعی	۲۰۵,۸۱۶	۲۸۷,۸۹۲	۳۹۵,۶۲۵	۵۲۴,۰۹۸	۶۵۴,۱۴۴	۷۲۱,۴۳۸	۸۳۸,۲۹۰
Q1710	فعالیت‌های مربوط به سلامت انسان	۱۸۸,۹۳۷	۲۶۶,۹۴۳	۳۶۹,۹۲۹	۴۹۵,۹۶۳	۶۲۰,۴۶۹	۶۸۷,۱۶۹	۸۰۲,۲۶۵
Q171010	فعالیت‌های مربوط به سلامت انسان دولتی	۱۰۲,۱۱۲	۱۱۳,۴۲۴	۱۴۹,۵۴۰	۱۹۹,۱۸۰	۲۶۱,۳۸۷	۲۹۲,۴۶۲	۳۴۶,۰۰۰
Q171020	فعالیت‌های مربوط به سلامت انسان خصوصی	۸۶,۸۲۵	۱۵۳,۵۱۸	۲۲۰,۳۸۹	۲۹۶,۷۸۳	۳۵۹,۰۸۱	۳۹۴,۷۰۷	۴۵۶,۲۶۴
Q1720	مددکاری اجتماعی	۱۶,۸۸۰	۲۰,۹۵۰	۲۵,۶۹۶	۲۸,۱۳۵	۳۳,۶۷۵	۳۴,۲۶۹	۳۶,۰۲۶
R18	فعالیت‌های هنر، سرگرمی، تفریح و سایر خدمات	۵۵,۵۲۱	۷۳,۲۸۴	۹۴,۶۴۹	۱۱۰,۰۹۸	۱۲۳,۲۳۴	۱۳۵,۶۶۹	۱۶۰,۱۱۹
R1810	هنر، سرگرمی و تفریح	۲۲,۴۱۰	۳۱,۰۸۳	۴۰,۴۹۳	۴۵,۷۴۴	۵۱,۵۶۷	۵۱,۶۸۶	۵۷,۲۷۵
R1820	سازمان‌های مذهبی و سازمان‌های دارای عضو	۱۱,۹۰۳	۱۳,۷۴۴	۱۷,۱۹۷	۲۰,۰۵۶	۲۰,۵۲۳	۲۴,۱۹۳	۲۹,۱۱۱
R1830	تعمیر رایانه و کالاهای شخصی و خانگی	۲,۰۲۷	۲,۶۱۶	۳,۵۷۹	۴,۱۲۱	۴,۷۲۴	۵,۹۳۰	۶,۵۳۳
R1840	سایر فعالیت‌های خدماتی شخصی	۱۹,۱۸۱	۲۵,۸۴۰	۳۳,۳۸۱	۴۰,۱۷۷	۴۶,۴۲۱	۵۳,۸۶۰	۶۷,۱۹۹
Y40	محصول ناخالص داخلی (به قیمت بازار)	۶,۸۶۶,۸۱۱	۸,۵۳۳,۳۹۲	۱۱,۸۰۴,۸۸۶	۱۲,۵۵۰,۹۶۰	۱۲,۱۸۰,۰۱۶	۱۴,۷۵۲,۷۶۳	۱۷,۷۳۹,۵۵۷

منبع: مرکز آمار ایران

با استفاده از اطلاعات جدول ۴ سهم بخش و زیربخش‌های خدمات از تولید ناخالص داخلی در کشور محاسبه شده است که ارقام آن در جدول ۵ آمده است.

جدول ۵- سهم ارزش افزوده بخش خدمات کشور از تولید ناخالص داخلی کشور- درصد

کد فعالیت	فعالیت (بخش و زیربخش)	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶
G۰۷-R۱۸	خدمات	۴۴,۰۲	۴۵,۴۰	۴۴,۵۱	۴۸,۴۱	۵۵,۲۶	۵۲,۲۷	۵۰,۷۶
G۰۷	عمده فروشی و خرده فروشی، تعمیر وسایل نقلیه موتوری و موتور سیکلت	۱۰,۶۷	۱۱,۰۱	۱۱,۶۸	۱۱,۹۳	۱۱,۷۵	۱۰,۹۸	۱۱,۳۵
G۰۷۱۰	عمده فروشی، خرده فروشی به جز وسایل نقلیه موتوری و موتورسیکلت	۱۰,۰۶	۱۰,۴۱	۱۱,۱۰	۱۱,۲۴	۱۰,۸۸	۱۰,۱۳	۱۰,۵۵
G۰۷۲۰	عمده فروشی، خرده فروشی و تعمیر وسایل نقلیه موتوری و موتورسیکلت	۰,۶۲	۰,۶۰	۰,۵۹	۰,۶۹	۰,۸۷	۰,۸۵	۰,۸۰
H۰۹	حمل و نقل و انبارداری و پست	۵,۲۴	۵,۷۲	۵,۵۴	۶,۶۸	۷,۶۰	۷,۱۲	۶,۷۱
H۰۹۱۰	حمل و نقل زمینی و حمل و نقل با خط لوله	۴,۶۰	۵,۱۱	۴,۸۸	۵,۸۵	۶,۶۴	۶,۱۷	۵,۸۸
H۰۹۱۰۱۰	حمل و نقل از طریق راه‌آهن بین شهری	۰,۱۳	۰,۱۳	۰,۱۱	۰,۱۱	۰,۱۳	۰,۱۲	۰,۱۳
H۰۹۱۰۲۰	سایر حمل و نقل زمینی	۴,۳۰	۴,۸۰	۴,۶۱	۵,۵۷	۶,۲۹	۵,۸۴	۵,۵۵
H۰۹۱۰۵۰	حمل و نقل از طریق لوله	۰,۱۷	۰,۱۸	۰,۱۷	۰,۱۸	۰,۲۲	۰,۲۱	۰,۱۹
H۰۹۲۰	حمل و نقل آبی	۰,۰۷	۰,۰۷	۰,۱۰	۰,۱۴	۰,۲۱	۰,۱۸	۰,۱۱
H۰۹۳۰	حمل و نقل هوایی	۰,۰۹	۰,۰۹	۰,۱۳	۰,۱۹	۰,۱۹	۰,۱۷	۰,۱۵
H۰۹۴۰	انبارداری و فعالیت‌های پشتیبانی حمل و نقل	۰,۴۶	۰,۴۲	۰,۴۰	۰,۴۶	۰,۵۱	۰,۵۶	۰,۵۲

کد فعالیت	فعالیت (بخش و زیربخش)	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶
H۰۹۵۰	فعالیت‌های پست و پیک	۰,۰۳	۰,۰۳	۰,۰۳	۰,۰۴	۰,۰۵	۰,۰۵	۰,۰۵
I۰۸	فعالیت خدماتی مربوط به تامین جا و غذا	۰,۹۳	۱,۰۴	۱,۰۸	۱,۲۳	۱,۴۷	۱,۳۳	۱,۱۹
I۰۸۱۰	تأمین جا(اقامتگاه‌ها)	۰,۱۷	۰,۱۷	۰,۱۶	۰,۱۸	۰,۲۲	۰,۱۸	۰,۱۷
I۰۸۲۰	فعالیت‌های خدماتی مربوط به غذا و آشامیدنی‌ها(رستوران‌ها و ...)	۰,۷۶	۰,۸۸	۰,۹۲	۱,۰۵	۱,۲۵	۱,۱۴	۱,۰۲
J۱۰	اطلاعات و ارتباطات	۱,۵۷	۱,۴۹	۱,۵۴	۱,۷۶	۱,۹۸	۲,۰۱	۱,۹۸
J۱۰۱۰	ارتباطات	۱,۲۵	۱,۱۷	۱,۱۹	۱,۳۵	۱,۳۷	۱,۳۱	۱,۱۹
J۱۰۲۰	سایر فعالیت‌های اطلاعات و ارتباطات	۰,۳۲	۰,۳۱	۰,۳۵	۰,۴۱	۰,۶۰	۰,۶۹	۰,۷۹
K۱۱	فعالیت‌های مالی و بیمه	۲,۵۶	۲,۴۵	۲,۴۷	۲,۰۲	۲,۲۱	۲,۰۰	۱,۸۰
K۱۱۱۰	بانک و موسسات مالی	۱,۷۶	۱,۵۱	۱,۰۷	۱,۰۱	۱,۲۵	۱,۰۴	۱,۰۰
K۱۱۲۰	بیمه	۰,۴۴	۰,۶۲	۰,۵۱	۰,۵۲	۰,۵۲	۰,۵۵	۰,۴۶
K۱۱۳۰	سایر فعالیت‌های خدمات مالی و بیمه	۰,۳۷	۰,۳۳	۰,۸۹	۰,۴۸	۰,۴۴	۰,۴۱	۰,۳۴
L۱۲	املاک و مستغلات	۱۰,۳۴	۱۱,۲۳	۱۰,۷۴	۱۱,۲۰	۱۳,۳۵	۱۲,۷۹	۱۲,۲۱
L۱۲۱۰	خدمات واحدهای مسکونی شخصی	۶,۰۳	۶,۷۶	۵,۹۷	۶,۲۱	۷,۶۷	۷,۳۷	۶,۹۵
L۱۲۲۰	خدمات واحدهای مسکونی اجاری	۲,۷۱	۲,۷۱	۳,۰۴	۳,۱۱	۳,۶۲	۳,۵۶	۳,۴۲
L۱۲۳۰	خدمات واحدهای غیرمسکونی	۱,۴۰	۱,۵۴	۱,۵۶	۱,۷۲	۱,۸۸	۱,۶۷	۱,۶۶
L۱۲۴۰	خدمات دلان مستغلات	۰,۲۰	۰,۲۲	۰,۱۷	۰,۱۵	۰,۱۹	۰,۱۹	۰,۱۸
M۱۳	فعالیت‌های حرفه‌ای، علمی و فنی	۰,۸۲	۰,۷۵	۰,۷۴	۰,۸۶	۱,۱۰	۱,۰۱	۱,۰۳
M۱۳۱۰	تحقیق و توسعه	۰,۲۰	۰,۱۵	۰,۱۵	۰,۱۶	۰,۲۰	۰,۱۳	۰,۱۸
M۱۳۲۰	سایر فعالیت‌های حرفه‌ای، علمی و فنی	۰,۶۰	۰,۵۸	۰,۵۷	۰,۶۸	۰,۸۷	۰,۸۴	۰,۸۲
M۱۳۳۰	فعالیت‌های دامپزشکی	۰,۰۲	۰,۰۲	۰,۰۲	۰,۰۲	۰,۰۳	۰,۰۳	۰,۰۳

کد فعالیت	فعالیت (بخش و زیربخش)	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶
N14	فعالیت‌های اداری و خدمات پشتیبانی	۰,۳۲	۰,۳۲	۰,۳۲	۰,۳۸	۰,۴۷	۰,۴۶	۰,۴۶
O15	اداره امور عمومی، خدمات شهری و تامین اجتماعی	۴,۴۴	۳,۹۵	۳,۸۰	۴,۴۳	۵,۳۷	۵,۲۰	۴,۹۳
O1510	امور عمومی و خدمات شهری	۱,۹۹	۱,۹۶	۲,۰۹	۲,۳۷	۲,۸۰	۲,۵۸	۲,۳۹
O151010	امور عمومی	۰,۷۷	۰,۶۶	۰,۶۶	۰,۶۹	۰,۸۷	۰,۸۲	۰,۸۴
O151020	خدمات شهری	۱,۲۲	۱,۳۰	۱,۴۳	۱,۶۷	۱,۹۴	۱,۷۶	۱,۵۵
O1520	امور دفاعی و انتظامی	۲,۳۴	۱,۹۰	۱,۶۲	۱,۹۱	۲,۳۳	۲,۴۰	۲,۳۲
O152010	امور دفاعی	۱,۶۷	۱,۳۲	۱,۰۸	۱,۲۴	۱,۶۳	۱,۵۷	۱,۶۰
O152020	امور انتظامی	۰,۶۷	۰,۵۸	۰,۵۴	۰,۶۷	۰,۷۱	۰,۸۳	۰,۷۲
O1530	تأمین اجتماعی اجباری	۰,۱۰	۰,۱۰	۰,۰۹	۰,۱۶	۰,۲۳	۰,۲۱	۰,۲۱
P16	آموزش	۳,۳۲	۳,۱۹	۲,۴۳	۲,۸۷	۳,۵۷	۳,۵۷	۳,۴۷
P1610	آموزش ابتدائی	۰,۸۹	۰,۹۴	۰,۶۸	۰,۷۹	۱,۰۳	۱,۱۹	۱,۱۹
P161010	آموزش ابتدائی دولتی	۰,۸۷	۰,۹۱	۰,۶۵	۰,۷۵	۰,۹۷	۱,۱۳	۱,۱۴
P161020	آموزش ابتدائی خصوصی	۰,۰۲	۰,۰۳	۰,۰۳	۰,۰۴	۰,۰۶	۰,۰۵	۰,۰۵
P1620	آموزش متوسطه عمومی و متوسطه فنی و حرفه‌ای	۱,۲۴	۱,۲۲	۰,۹۱	۱,۰۲	۱,۳۵	۱,۳۱	۱,۲۳
P162010	آموزش متوسطه عمومی و متوسطه فنی و حرفه‌ای دولتی	۱,۱۷	۱,۱۷	۰,۸۶	۰,۹۶	۱,۲۷	۱,۲۳	۱,۱۴
P162020	آموزش متوسطه عمومی و متوسطه فنی و حرفه‌ای خصوصی	۰,۰۷	۰,۰۶	۰,۰۵	۰,۰۶	۰,۰۷	۰,۰۸	۰,۰۹
P1630	آموزش عالی	۱,۰۲	۰,۸۹	۰,۷۳	۰,۹۵	۱,۰۸	۰,۹۸	۰,۹۵
P163010	آموزش عالی دولتی	۰,۶۴	۰,۵۵	۰,۴۲	۰,۵۵	۰,۶۴	۰,۵۵	۰,۵۶
P163020	آموزش عالی خصوصی	۰,۳۸	۰,۳۴	۰,۳۱	۰,۴۰	۰,۴۴	۰,۴۳	۰,۳۹
P1640	آموزش بزرگسالان	۰,۱۷	۰,۱۵	۰,۱۱	۰,۱۱	۰,۱۲	۰,۱۱	۰,۱۰
P164010	آموزش بزرگسالان دولتی	۰,۰۹	۰,۰۷	۰,۰۶	۰,۰۵	۰,۰۵	۰,۰۴	۰,۰۴
P164020	آموزش بزرگسالان خصوصی	۰,۰۸	۰,۰۷	۰,۰۵	۰,۰۵	۰,۰۶	۰,۰۶	۰,۰۶

کد فعالیت	فعالیت (بخش و زیربخش)	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶
Q17	فعالیت‌های مربوط به سلامت انسان و مددکاری اجتماعی	۳,۰۰	۳,۳۷	۳,۳۵	۴,۱۸	۵,۳۷	۴,۸۹	۴,۷۳
Q1710	فعالیت‌های مربوط به سلامت انسان	۲,۷۵	۳,۱۳	۳,۱۳	۳,۹۵	۵,۰۹	۴,۶۶	۴,۵۲
Q171010	فعالیت‌های مربوط به سلامت انسان دولتی	۱,۴۹	۱,۳۳	۱,۲۷	۱,۵۹	۲,۱۵	۱,۹۸	۱,۹۵
Q171020	فعالیت‌های مربوط به سلامت انسان خصوصی	۱,۲۶	۱,۸۰	۱,۸۷	۲,۳۶	۲,۹۵	۲,۶۸	۲,۵۷
Q1720	مددکاری اجتماعی	۰,۲۵	۰,۲۵	۰,۲۲	۰,۲۲	۰,۲۸	۰,۲۳	۰,۲۰
R18	فعالیت‌های هنر، سرگرمی، تفریح و سایر خدمات	۰,۸۱	۰,۸۶	۰,۸۰	۰,۸۸	۱,۰۱	۰,۹۲	۰,۹۰
R1810	هنر، سرگرمی و تفریح	۰,۳۳	۰,۳۶	۰,۳۴	۰,۳۶	۰,۴۲	۰,۳۵	۰,۳۲
R1820	سازمان‌های مذهبی و سازمان‌های دارای عضو	۰,۱۷	۰,۱۶	۰,۱۵	۰,۱۶	۰,۱۷	۰,۱۶	۰,۱۶
R1830	تعمیر رایانه و کالاهای شخصی و خانگی	۰,۰۳	۰,۰۳	۰,۰۳	۰,۰۳	۰,۰۴	۰,۰۴	۰,۰۴
R1840	سایر فعالیت‌های خدماتی شخصی	۰,۲۸	۰,۳۰	۰,۲۸	۰,۳۲	۰,۳۸	۰,۳۷	۰,۳۸

منبع: محاسبات تحقیق

۲-۲- محاسبه شاخص ضریب مکانی

برای محاسبه مقدار شاخص ضریب مکانی از رابطه زیر با استفاده از اطلاعات جدول ۳ و ۵ استفاده می‌شود:

$$\text{ضریب مکانی} = \frac{\text{سهم ارزش افزوده هر فعالیت در استان از تولید ناخالص داخلی استان}}{\text{سهم ارزش افزوده همان فعالیت در کشور از تولید ناخالص داخلی کشور}}$$

برای مثال مقدار ضریب مکانی یا همان مزیت نسبی آشکار شده (Revealed comparative advantage) برای فعالیت عمده فروشی و خرده فروشی، تعمیر وسایل نقلیه موتوری و موتور سیکلت با کد G۰۷ در سال ۱۳۹۰ به صورت زیر محاسبه شده است:

$$LQ = RCA = \frac{22,781 / 111,811}{732,996 / 6,866,811} = \frac{0.20}{0.11} = 1.91$$

۳- تجزیه و تحلیل نتایج

با استفاده از فرمول شاخص ضریب مکانی که در قسمت قبلی به آن اشاره شد، میزان این شاخص برای بخش و زیربخش - های خدمات در استان مرکزی به صورت جدول ۶ محاسبه شده است:

جدول ۶- مقدار ضریب مکانی برای بخش خدمات استان مرکزی

کد فعالیت	فعالیت (بخش و زیربخش)	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶
G۰۷-R۱۸	خدمات	۱,۰۲	۱,۰۵	۰,۹۹	۰,۹۵	۰,۸۷	۰,۹۲	۰,۹۲
G۰۷	عمده فروشی و خرده فروشی، تعمیر وسایل نقلیه موتوری و موتور سیکلت	۱,۹۱	۱,۸۴	۱,۸۱	۱,۷۱	۱,۵۷	۱,۶۶	۱,۶۴
G۰۷۱۰	عمده فروشی، خرده فروشی به جز وسایل نقلیه موتوری و موتورسیکلت	۱,۹۵	۱,۸۸	۱,۸۴	۱,۷۵	۱,۶۱	۱,۷۱	۱,۶۸
G۰۷۲۰	عمده فروشی، خرده فروشی و تعمیر وسایل نقلیه موتوری و موتورسیکلت	۱,۱۸	۱,۱۵	۱,۱۲	۱,۰۷	۰,۹۹	۱,۰۴	۱,۰۳
H۰۹	حمل و نقل و انبارداری و پست	۰,۷۸	۰,۷۵	۰,۶۸	۰,۷۹	۰,۹۱	۰,۹۹	۰,۹۶
H۰۹۱۰	حمل و نقل زمینی و حمل و نقل با خط لوله	۰,۸۷	۰,۸۳	۰,۷۶	۰,۸۹	۱,۰۳	۱,۱۱	۱,۰۶
H۰۹۱۰۱۰	حمل و نقل از طریق راه‌آهن بین شهری	۰,۸۵	۰,۶۹	۰,۴۵	۰,۳۶	۰,۶۲	۰,۵۰	۰,۶۹
H۰۹۱۰۲۰	سایر حمل و نقل زمینی	۰,۸۷	۰,۸۳	۰,۷۷	۰,۹۰	۱,۰۵	۱,۱۴	۱,۰۸
H۰۹۱۰۵۰	حمل و نقل از طریق لوله	۰,۸۸	۰,۷۲	۰,۷۱	۰,۷۸	۰,۶۴	۰,۶۷	۰,۶۳
H۰۹۲۰	حمل و نقل آبی	۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۰۰

کد فعالیت	فعالیت (بخش و زیربخش)	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶
H۰۹۳۰	حمل و نقل هوایی	۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۰۰
H۰۹۴۰	انبارداری و فعالیت‌های پشتیبانی حمل و نقل	۰,۰۹	۰,۱۰	۰,۱۰	۰,۰۹	۰,۱۰	۰,۲۳	۰,۲۵
H۰۹۵۰	فعالیت‌های پست و پیک	۱,۶۷	۱,۶۷	۱,۶۷	۱,۵۰	۱,۲۰	۱,۴۰	۱,۴۰
I۰۸	فعالیت خدماتی مربوط به تامین جا و غذا	۰,۷۵	۰,۷۳	۰,۷۲	۰,۶۹	۰,۶۳	۰,۶۷	۰,۶۶
I۰۸۱۰	تأمین جا(اقامتگاه‌ها)	۰,۴۱	۰,۳۵	۰,۳۸	۰,۳۳	۰,۳۲	۰,۳۳	۰,۳۵
I۰۸۲۰	فعالیت‌های خدماتی مربوط به غذا و آشامیدنی‌ها(رستوران‌ها و ...)	۰,۸۳	۰,۸۰	۰,۷۸	۰,۷۴	۰,۶۹	۰,۷۳	۰,۷۲
J۱۰	اطلاعات و ارتباطات	۰,۲۳	۰,۲۲	۰,۲۲	۰,۲۱	۰,۲۰	۰,۲۱	۰,۲۱
J۱۰۱۰	ارتباطات	۰,۲۲	۰,۲۱	۰,۲۰	۰,۱۹	۰,۱۸	۰,۱۸	۰,۱۸
J۱۰۲۰	سایر فعالیت‌های اطلاعات و ارتباطات	۰,۳۱	۰,۳۲	۰,۲۹	۰,۲۷	۰,۲۵	۰,۲۶	۰,۲۴
K۱۱	فعالیت‌های مالی و بیمه	۰,۵۲	۰,۵۳	۰,۴۳	۰,۳۹	۰,۳۴	۰,۳۷	۰,۳۶
K۱۱۱۰	بانک و موسسات مالی	۰,۵۵	۰,۵۰	۰,۴۲	۰,۳۲	۰,۲۶	۰,۲۶	۰,۲۶
K۱۱۲۰	بیمه	۰,۷۳	۰,۷۳	۰,۶۷	۰,۷۱	۰,۶۵	۰,۶۹	۰,۶۷
K۱۱۳۰	سایر فعالیت‌های خدمات مالی و بیمه	۰,۱۹	۰,۲۷	۰,۳۰	۰,۲۱	۰,۲۰	۰,۲۰	۰,۱۸
L۱۲	املاک و مستغلات	۰,۶۳	۰,۶۹	۰,۶۱	۰,۵۸	۰,۵۳	۰,۵۶	۰,۵۶
L۱۲۱۰	خدمات واحدهای مسکونی شخصی	۰,۵۶	۰,۶۳	۰,۴۴	۰,۵۸	۰,۵۰	۰,۵۳	۰,۵۲
L۱۲۲۰	خدمات واحدهای مسکونی اجاری	۰,۶۸	۰,۸۰	۰,۸۵	۰,۴۹	۰,۵۲	۰,۵۶	۰,۵۴
L۱۲۳۰	خدمات واحدهای غیرمسکونی	۰,۸۱	۰,۷۷	۰,۷۶	۰,۷۳	۰,۶۶	۰,۷۱	۰,۷۰
L۱۲۴۰	خدمات دلان مستغلات	۰,۸۵	۰,۸۲	۰,۷۶	۰,۷۳	۰,۶۸	۰,۶۸	۰,۷۲
M۱۳	فعالیت‌های حرفه‌ای، علمی و فنی	۰,۶۱	۰,۶۳	۰,۵۹	۰,۵۶	۰,۵۳	۰,۵۶	۰,۵۴
M۱۳۱۰	تحقیق و توسعه	۰,۲۰	۰,۲۷	۰,۲۰	۰,۱۳	۰,۱۰	۰,۰۸	۰,۱۱
M۱۳۲۰	سایر فعالیت‌های حرفه‌ای، علمی و فنی	۰,۷۰	۰,۶۷	۰,۶۵	۰,۶۳	۰,۵۷	۰,۶۰	۰,۶۱
M۱۳۳۰	فعالیت‌های دامپزشکی	۲,۰۰	۲,۰۰	۲,۰۰	۲,۰۰	۱,۶۷	۱,۶۷	۱,۶۷
N۱۴	فعالیت‌های اداری و خدمات پشتیبانی	۰,۹۷	۰,۹۴	۰,۹۱	۰,۸۷	۰,۸۳	۰,۸۰	۰,۷۶
O۱۵	اداره امور عمومی، خدمات شهری و تامین اجتماعی	۰,۹۵	۱,۰۵	۰,۹۷	۰,۸۵	۰,۷۹	۰,۸۰	۰,۸۳
O۱۵۱۰	امور عمومی و خدمات شهری	۱,۱۳	۱,۳۰	۱,۱۰	۰,۹۱	۰,۸۶	۰,۸۳	۰,۹۳

کد فعالیت	فعالیت (بخش و زیربخش)	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶
O151.1.0	امور عمومی	۱,۰۴	۰,۹۷	۰,۸۳	۰,۴۲	۰,۵۷	۰,۶۲	۰,۷۱
O151.2.0	خدمات شهری	۱,۱۸	۱,۴۶	۱,۲۳	۱,۱۱	۰,۹۹	۰,۹۳	۱,۰۵
O152.0	امور دفاعی و انتظامی	۰,۸۰	۰,۷۸	۰,۷۹	۰,۷۵	۰,۶۷	۰,۷۴	۰,۷۱
O152.1.0	امور دفاعی	۰,۶۴	۰,۶۱	۰,۶۰	۰,۵۷	۰,۵۳	۰,۵۵	۰,۵۵
O152.2.0	امور انتظامی	۱,۱۹	۱,۱۶	۱,۱۷	۱,۰۹	۱,۰۰	۱,۰۸	۱,۰۷
O153.0	تأمین اجتماعی اجباری	۱,۳۰	۱,۱۰	۱,۲۲	۱,۰۰	۱,۰۰	۱,۱۰	۱,۱۰
P16	آموزش	۰,۹۶	۰,۹۸	۱,۰۵	۰,۹۱	۰,۸۳	۰,۹۰	۰,۸۸
P161.0	آموزش ابتدائی	۰,۹۸	۱,۰۰	۰,۹۹	۰,۹۴	۰,۸۶	۰,۹۱	۰,۹۰
P161.1.0	آموزش ابتدائی دولتی	۰,۹۸	۱,۰۱	۱,۰۰	۰,۹۵	۰,۸۸	۰,۹۳	۰,۹۱
P161.2.0	آموزش ابتدائی خصوصی	۱,۰۰	۰,۶۷	۰,۶۷	۰,۷۵	۰,۵۰	۰,۶۰	۰,۶۰
P162.0	آموزش متوسطه عمومی و متوسطه فنی و حرفه‌ای	۱,۰۳	۱,۰۰	۰,۹۸	۰,۹۱	۰,۸۴	۰,۸۹	۰,۸۹
P162.1.0	آموزش متوسطه عمومی و متوسطه فنی و حرفه‌ای دولتی	۱,۰۷	۱,۰۲	۱,۰۰	۰,۹۵	۰,۸۷	۰,۹۳	۰,۹۱
P162.2.0	آموزش متوسطه عمومی و متوسطه فنی و حرفه‌ای خصوصی	۰,۵۷	۰,۵۰	۰,۶۰	۰,۳۳	۰,۲۹	۰,۲۵	۰,۵۶
P163.0	آموزش عالی	۰,۸۷	۰,۹۴	۱,۲۵	۰,۸۸	۰,۷۸	۰,۸۷	۰,۸۵
P163.1.0	آموزش عالی دولتی	۰,۴۸	۰,۴۹	۱,۰۰	۰,۵۳	۰,۵۲	۰,۵۶	۰,۵۹
P163.2.0	آموزش عالی خصوصی	۱,۵۳	۱,۶۵	۱,۵۵	۱,۳۸	۱,۱۸	۱,۲۳	۱,۲۳
P164.0	آموزش بزرگسالان	۰,۸۸	۰,۸۰	۰,۷۳	۰,۹۱	۰,۷۵	۱,۰۰	۰,۸۰
P164.1.0	آموزش بزرگسالان دولتی	۱,۱۱	۱,۱۴	۰,۶۷	۱,۲۰	۱,۰۰	۱,۵۰	۱,۰۰
P164.2.0	آموزش بزرگسالان خصوصی	۰,۶۳	۰,۵۷	۰,۶۰	۰,۸۰	۰,۶۷	۰,۸۳	۰,۸۳
Q17	فعالیت‌های مربوط به سلامت انسان و مددکاری اجتماعی	۰,۸۰	۱,۱۷	۰,۹۰	۰,۹۱	۰,۹۰	۰,۸۹	۰,۹۰
Q171.0	فعالیت‌های مربوط به سلامت انسان	۰,۷۷	۱,۱۸	۰,۹۰	۰,۹۱	۰,۹۰	۰,۸۹	۰,۹۰
Q171.1.0	فعالیت‌های مربوط به سلامت انسان دولتی	۰,۵۴	۰,۹۵	۰,۹۲	۰,۸۷	۰,۸۲	۰,۸۴	۰,۸۸
Q171.2.0	فعالیت‌های مربوط به سلامت انسان خصوصی	۱,۰۵	۱,۳۴	۰,۸۷	۰,۹۳	۰,۹۵	۰,۹۴	۰,۹۲
Q172.0	مددکاری اجتماعی	۱,۰۸	۱,۰۴	۱,۰۰	۱,۰۰	۰,۸۹	۰,۹۱	۰,۹۵

کد فعالیت	فعالیت (بخش و زیربخش)	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶
R18	فعالیت‌های هنر، سرگرمی، تفریح و سایر خدمات	۰٫۹۱	۰٫۸۷	۰٫۸۳	۰٫۸۰	۰٫۷۳	۰٫۷۸	۰٫۸۹
R1810	هنر، سرگرمی و تفریح	۰٫۵۵	۰٫۵۳	۰٫۵۳	۰٫۵۰	۰٫۴۵	۰٫۴۹	۰٫۵۶
R1820	سازمان‌های مذهبی و سازمان‌های دارای عضو	۱٫۲۴	۱٫۱۹	۱٫۰۷	۱٫۰۰	۱٫۰۰	۰٫۹۴	۱٫۳۸
R1830	تعمیر رایانه و کالاهای شخصی و خانگی	۱٫۰۰	۱٫۰۰	۱٫۰۰	۱٫۰۰	۰٫۷۵	۰٫۷۵	۰٫۷۵
R1840	سایر فعالیت‌های خدماتی شخصی	۱٫۱۴	۱٫۱۰	۱٫۰۷	۱٫۰۳	۰٫۹۵	۰٫۹۷	۰٫۹۷

منبع: محاسبات تحقیق

بر اساس مطالعات صورت گرفته اگر ضریب مکانی بزرگتر از ۱ باشد، استان در فعالیت مورد نظر نسبت به کل کشور از تخصص تولیدی بیشتری برخوردار است و آن فعالیت در استان، فعالیت پایه‌ای می‌باشد. اگر ضریب مکانی برابر ۱ باشد، تخصص تولیدی استان و کشور در فعالیت مورد نظر یکسان است و استان خودکفا می‌باشد. اگر ضریب مکانی کوچکتر از ۱ باشد، استان در فعالیت مورد نظر نسبت به کل کشور از تخصص تولیدی کمتری برخوردار است و آن فعالیت در استان، فعالیت غیر پایه‌ای می‌باشد.

بر اساس اطلاعات جدول (۶) کلیه ارقام ضریب مکانی برای فعالیت خدمات در فاصله زمانی مورد نظر بین ۰٫۸۷ تا ۱٫۰۵ است، در دو سال اول ۹۱-۱۳۹۰ اندکی بیشتر از ۱ و در سال‌های بعدی ۹۶-۱۳۹۲ کمتر از ۱ شده است. بنابراین فعالیت خدمات در استان مرکزی در ابتدا فعالیت پایه‌ای بوده است ولی در سال‌های بعدی فعالیت پایه‌ای محسوب نمی‌شود، به عبارت دیگر مزیت خود را از دست داده است.

فعالیت خدمات در استان مرکزی دارای دوازده فعالیت فرعی است و بسیاری از این فعالیت‌های فرعی خود دارای فعالیت-های فرعی دیگر هستند.

فعالیت عمده فروشی و خرده فروشی، تعمیر وسایل نقلیه موتوری و موتور سیکلت دارای ضریب مکانی بین ۱٫۵۷ تا ۱٫۹۱ بوده است، در همه سال‌ها فعالیت پایه‌ای محسوب می‌شود. این فعالیت دارای دو فعالیت فرعی عمده فروشی، خرده فروشی

به جز وسایل نقلیه موتوری و موتورسیکلت؛ و عمده فروشی، خرده فروشی و تعمیر وسایل نقلیه موتوری و موتورسیکلت هست و هر دو فعالیت پایه‌ای محسوب می‌شوند.

فعالیت حمل و نقل و انبارداری و پست دارای ضریب مکانی بین ۰,۷۶ تا ۱,۱۱ بوده است. این فعالیت دارای پنج فعالیت فرعی حمل و نقل زمینی و حمل و نقل با خط لوله؛ حمل و نقل آبی؛ حمل و نقل هوایی؛ انبارداری و فعالیت‌های پشتیبانی حمل و نقل؛ فعالیت‌های پست و پیک است. فعالیت حمل و نقل زمینی و حمل و نقل با خط لوله نیز خود دارای سه فعالیت فرعی حمل و نقل از طریق راه‌آهن بین شهری؛ سایر حمل و نقل زمینی؛ حمل و نقل از طریق لوله است. از میان این فعالیت‌های فرعی، تنها فعالیت‌های پست و پیک در همه سال‌ها دارای ضریب مکانی ۱,۲۰ تا ۱,۶۷ بوده و فعالیت پایه‌ای محسوب می‌شود. سایر فعالیت‌های این گروه فعالیت پایه‌ای محسوب نمی‌شوند و یکی از مشکلات استان مرکزی که با توجه به تنوع در تولیدات صنعتی و کشاورزی که نیاز به بخش حمل و نقل مناسب را دارد، همین فعالیت غیرپایه‌ای حمل و نقل می‌باشد.

فعالیت خدماتی مربوط به تامین جا و غذا دارای ضریب مکانی بین ۰,۶۳ تا ۰,۷۵ است و فعالیت پایه‌ای محسوب نمی‌شود. همچنین این فعالیت شامل دو فعالیت فرعی تأمین جا (اقامتگاه‌ها)؛ فعالیت‌های خدماتی مربوط به غذا و آشامیدنی‌ها (رستوران‌ها و...) است که هر دو فعالیت هم پایه‌ای محسوب نمی‌شوند.

فعالیت اطلاعات و ارتباطات دارای ضریب مکانی بین ۰,۲۱ تا ۰,۲۳ است و فعالیت پایه‌ای محسوب نمی‌شود. این فعالیت شامل دو فعالیت فرعی ارتباطات؛ سایر فعالیت‌های اطلاعات و ارتباطات است که هر دو فعالیت هم پایه‌ای محسوب نمی‌شوند.

فعالیت فعالیت‌های مالی و بیمه دارای ضریب مکانی بین ۰,۳۴ تا ۰,۵۳ است و فعالیت پایه‌ای محسوب نمی‌شود. این فعالیت شامل سه فعالیت فرعی بانک و موسسات مالی؛ بیمه؛ و سایر فعالیت‌های خدمات مالی و بیمه است که هر سه فعالیت هم پایه‌ای محسوب نمی‌شوند.

فعالیت املاک و مستغلات دارای ضریب مکانی بین ۰,۵۳ تا ۰,۶۹ است و فعالیت پایه‌ای محسوب نمی‌شود. این فعالیت شامل چهار فعالیت فرعی خدمات واحدهای مسکونی شخصی؛ خدمات واحدهای مسکونی اجاری؛ خدمات واحدهای غیرمسکونی؛ و خدمات دلالان مستغلات است که هر چهار فعالیت هم پایه‌ای محسوب نمی‌شوند.

فعالیت فعالیت‌های حرفه‌ای، علمی و فنی دارای ضریب مکانی بین ۰,۵۳ تا ۰,۶۳ است و فعالیت پایه‌ای محسوب نمی‌شود. این فعالیت شامل سه فعالیت فرعی تحقیق و توسعه؛ سایر فعالیت‌های حرفه‌ای، علمی و فنی؛ و فعالیت‌های دامپزشکی است که از میان این سه فعالیت فقط فعالیت‌های دامپزشکی فعالیت پایه‌ای محسوب می‌شوند و دارای مزیت رقابتی هستند.

فعالیت‌های اداری و خدمات پشتیبانی دارای ضریب مکانی بین ۰,۷۶ تا ۰,۹۷ است و فعالیت پایه‌ای محسوب نمی‌شود.

فعالیت اداره امور عمومی، خدمات شهری و تامین اجتماعی دارای ضریب مکانی بین ۰,۸۰ تا ۱,۰۵ است، این فعالیت فقط در سال ۱۳۹۱ بزرگ‌تر از ۱ بوده و فعالیت پایه‌ای محسوب می‌شود اما در بقیه سال‌ها کمتر از ۱ بوده و فعالیت پایه‌ای محسوب نمی‌شود. این فعالیت دارای سه فعالیت فرعی امور عمومی و خدمات شهری؛ امور دفاعی و انتظامی؛ و تأمین اجتماعی اجباری است. فعالیت امور عمومی و خدمات شهری در سه سال ۹۲-۱۳۹۰ دارای ضریب مکانی بزرگ‌تر از ۱ و در چهار سال ۹۶-۱۳۹۳ دارای ضریب مکانی کمتر از ۱ بوده است. یعنی این فعالیت در ابتدا دارای مزیت رقابتی بوده و سپس مزیت رقابتی خود را از دست داده است. فعالیت امور عمومی و خدمات شهری خود دارای دو فعالیت فرعی امور عمومی؛ و خدمات شهری بوده است. فعالیت امور عمومی فقط در سال ۱۳۹۰ دارای مزیت رقابتی بوده است و در سال‌های بعدی مزیت رقابتی خود را از دست داده است، اما فعالیت خدمات شهری در چهار سال اول ۹۴-۱۳۹۰ و در سال ۱۳۹۶ دارای مزیت رقابتی بوده است و فقط در دو سال میانی ۹۵-۱۳۹۴ مزیت رقابتی خود را از دست داده است.

فعالیت امور دفاعی و انتظامی دارای ضریب مکانی بین ۰,۷۱ تا ۰,۸۰ بوده است و فعالیت پایه‌ای محسوب نمی‌شود. این فعالیت فرعی خود دارای دو فعالیت فرعی امور دفاعی و امور انتظامی است. فعالیت امور دفاعی دارای ضریب مکانی بین ۰,۵۳ تا ۰,۶۴ است و فعالیت پایه‌ای محسوب نمی‌شود. اما فعالیت امور انتظامی دارای ضریب مکانی بین ۱,۰۰ تا ۱,۱۹

است و فعالیت پایه‌ای محسوب می‌شود. فعالیت تأمین اجتماعی اجباری دارای ضریب مکانی بین ۱,۰۰ تا ۱,۳۰ بوده است و فعالیت پایه‌ای محسوب می‌شود.

فعالیت آموزش دارای ضریب مکانی بین ۰,۸۳ تا ۱,۰۵ بوده است. این فعالیت در سال ۱۳۹۲ دارای ضریب مکانی ۱,۰۵ و بزرگ‌تر از ۱ بوده است اما در بقیه سال‌ها دارای ضریب مکانی کمتر از ۱ بوده است. یعنی در مجموع این فعالیت پایه‌ای محسوب نمی‌شود. فعالیت آموزش دارای چهار فعالیت فرعی آموزش ابتدایی؛ آموزش متوسطه عمومی و متوسطه فنی و حرفه‌ای؛ آموزش عالی؛ و آموزش بزرگسالان است. هر چهار فعالیت فرعی در بیشتر سال‌ها دارای ضریب مکانی کمتر از ۱ بوده و فعالیت پایه‌ای محسوب نمی‌شوند. اما این چهار فعالیت فرعی خود دارای فعالیت‌های دیگری هستند. فعالیت آموزش ابتدایی دارای دو فعالیت فرعی آموزش ابتدایی دولتی؛ و آموزش ابتدایی خصوصی است. هر دو این فعالیت‌های فرعی در بیشتر سال‌ها دارای ضریب مکانی کمتر از ۱ بوده و بنابراین فعالیت پایه‌ای محسوب نمی‌شوند. فعالیت آموزش متوسطه عمومی و متوسطه فنی و حرفه‌ای دارای دو فعالیت فرعی آموزش متوسطه عمومی و متوسطه فنی و حرفه‌ای دولتی؛ و آموزش متوسطه عمومی و متوسطه فنی و حرفه‌ای خصوصی است. فعالیت آموزش متوسطه عمومی و متوسطه فنی و حرفه‌ای دولتی در سه سال ابتدایی ۹۲-۱۳۹۰ فعالیت پایه‌ای محسوب می‌شود، اما در سال‌های بعدی دیگر فعالیت پایه‌ای محسوب نمی‌شود و مزیت رقابتی خود را از دست داده است. فعالیت آموزش متوسطه عمومی و متوسطه فنی و حرفه‌ای خصوصی دارای ضریب مکانی کمتر از ۱ بوده و فعالیت پایه‌ای محسوب نمی‌شود. فعالیت آموزش عالی دارای دو فعالیت آموزش عالی دولتی و آموزش عالی خصوصی است. فعالیت آموزش عالی خود فعالیت پایه‌ای محسوب نمی‌شود. اما از میان دو فعالیت فرعی این فعالیت، فعالیت آموزش عالی خصوصی در همه سال‌ها دارای ضریب مکانی ۱,۱۸ تا ۱,۶۵ بوده است و فعالیت پایه‌ای محسوب می‌شود، به عبارت دیگر دارای مزیت رقابتی بوده است، اما فعالیت آموزش عالی دولتی در هیچ سالی فعالیت پایه‌ای محسوب نمی‌شود و دارای مزیت رقابتی نبوده است. فعالیت آموزش بزرگسالان دارای دو فعالیت آموزش بزرگسالان دولتی و آموزش بزرگسالان خصوصی است. فعالیت آموزش بزرگسالان در همه سال‌ها دارای ضریب مکانی کمتر از ۱ بوده است و فعالیت پایه‌ای محسوب نمی‌شود. از میان دو فعالیت فرعی آموزش بزرگسالان دولتی

دارای ضریب مکانی بین ۱,۰۰ تا ۱,۵۰ بوده و فعالیت پایه‌ای محسوب می‌شود اما فعالیت آموزش بزرگسالان خصوصی دارای ضریب مکانی بین ۰,۵۷ تا ۰,۸۳ بوده و فعالیت پایه‌ای محسوب نمی‌شود.

فعالیت‌های مربوط به سلامت انسان و مددکاری اجتماعی دارای ضریب مکانی بین ۰,۸۰ تا ۱,۱۷ بوده است، فقط در سال ۱۳۹۱ دارای رقمی بزرگ‌تر از ۱ بوده است و در بقیه سال‌ها دارای رقمی کمتر از ۱ بوده است. این فعالیت دارای دو فعالیت فرعی فعالیت‌های مربوط به سلامت انسان؛ و مددکاری اجتماعی است. فعالیت‌های مربوط به سلامت انسان در سال ۱۳۹۱ دارای ضریب مکانی بزرگ‌تر از ۱ بوده است، اما در بقیه سال‌ها دارای ضریب مکانی کمتر از ۱ بوده است. فعالیت مددکاری اجتماعی دارای ضریب مکانی بین ۰,۸۹ تا ۱,۰۸ بوده است، در سال‌های ۹۳-۱۳۹۰ این فعالیت پایه‌ای محسوب شده است اما در سال‌های ۹۶-۱۳۹۴ این فعالیت پایه‌ای محسوب نشده است، به عبارت دیگر مزیت خود را از دست داده است. فعالیت‌های مربوط به سلامت انسان خود شامل دو فعالیت فرعی شامل فعالیت‌های مربوط به سلامت انسان دولتی و فعالیت‌های مربوط به سلامت انسان خصوصی است. که فعالیت‌های مربوط به سلامت انسان دولتی در همه سال‌ها دارای ضریب مکانی کوچک‌تر از ۱ بوده است. فعالیت‌های مربوط به سلامت انسان خصوصی در سال‌های ۹۱-۱۳۹۰ دارای ضریب مکانی بزرگ‌تر از ۱ بوده است و در سال‌های ۹۶-۱۳۹۲ دارای ضریب مکانی کمتر از ۱ بوده و مزیت خود را از دست داده است.

فعالیت‌های هنر، سرگرمی، تفریح و سایر خدمات آخرین فعالیت فرعی بخش خدمات می‌باشد. این فعالیت دارای چهار فعالیت فرعی هنر، سرگرمی و تفریح؛ سازمان‌های مذهبی و سازمان‌های دارای عضو؛ تعمیر رایانه و کالاهای شخصی و خانگی؛ و سایر فعالیت‌های خدماتی شخصی است. خود فعالیت‌های هنر، سرگرمی، تفریح و سایر خدمات در همه سال‌ها دارای ضریب مکانی کمتر از ۱ بوده و فعالیت پایه‌ای محسوب نمی‌شود. از میان فعالیت‌های فرعی فعالیت هنر، سرگرمی و تفریح نیز دارای ضریب مکانی کمتر از ۱ بوده و فعالیت پایه‌ای محسوب نمی‌شود. فعالیت سازمان‌های مذهبی و سازمان‌های دارای عضو دارای ضریب مکانی بین ۰,۹۴ تا ۱,۳۸ بوده است، این فعالیت در سال ۱۳۹۵ دارای ضریب مکانی ۰,۹۴ و در سایر سال‌ها دارای ضریب مکانی بیشتر از ۱ بوده است. پس در مجموع این فعالیت فعالیت پایه‌ای محسوب می‌شود. فعالیت

تعمیر رایانه و کالاهای شخصی و خانگی در چهار سال ابتدایی دوره مورد نظر دارای ضریب مکانی ۱,۰۰ و در سه سال پایانی دوره مورد نظر دارای ضریب مکانی ۰,۷۵ بوده است. چهارمین فعالیت فرعی این زیربخش یعنی سایر فعالیت‌های خدماتی شخصی دارای ضریب مکانی ۰,۹۵ تا ۱,۱۴ بوده است، این فعالیت در چهار سال ۹۳-۱۳۹۰ دارای ضریب مکانی بزرگ‌تر از ۱ و در سال‌های پایانی دارای ضریب مکانی اندکی کمتر از ۱ بوده است، پس این فعالیت در سال‌های پایانی بخشی از مزیت خود را از دست داده است.

باید توجه داشت که در ادبیات مرور شده عمدتاً معیار بزرگ‌تر از ۱ بودن ضریب مکانی، به عنوان ملاک تفسیر نتایج لحاظ می‌شود، اما از آنجا که در عمل کالاهای تولید شده ناشی از فعالیت‌های مختلف اقتصادی در نقاط مختلف کشور همگن نبوده و بخشی از تقاضا با واردات پاسخ داده می‌شود، لذا احتیاط ایجاب می‌کند که ضریب مکانی بالاتر از ۱/۲۵ به عنوان ملاک تشخیص قرار داده شود (Baer and Brown, ۲۰۰۶).

۳-۱- معیار تعیین مزیت رقابتی استان

برای تعیین مزیت رقابتی استان بین سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۶ بر اساس حالت‌های مطرح شده می‌توان وضعیت استان را مورد بررسی قرار داد.

مزیت رقابتی رو به اعتلا: در صورتی که مقدار ضریب مکانی استان در سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۶ بالاتر از مقدار ۱/۲۵ باشد، به عبارت دیگر در این دوره استان دارای مزیت رقابتی باشد، و مقدار ضریب مکانی هر سال بیشتر از سال قبلی باشد، مزیت رقابتی استان رو به بهبود و اعتلا است.

مزیت رقابتی رو به افول: در صورتی که مقدار ضریب مکانی استان در سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۶ بالاتر از مقدار ۱/۲۵ باشد، به عبارت دیگر در این دوره استان دارای مزیت رقابتی باشد، و مقدار ضریب مکانی هر سال کمتر از سال قبلی باشد، مزیت رقابتی استان رو به افول است.

مزیت رقابتی ثابت: در صورتی که مقدار ضریب مکانی استان در سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۶ بالاتر از مقدار ۱/۲۵ و برابر یک مقدار ثابت باشد، مزیت رقابتی استان وضعیتی ثابت دارد.

مزیت رقابتی در حال پیدایش: در صورتی که مقدار ضریب مکانی استان در سال ۱۳۹۰ کمتر از ۱/۲۵ و در سال‌های بعدی بیشتر از ۱/۲۵ باشد، مزیت رقابتی استان در حال پیدایش است.

مزیت رقابتی در حال نابودی: در صورتی که ضریب مکانی استان در سال ۱۳۹۰ بیش از رقم ۱/۲۵ باشد و این مقدار در سال‌های بعدی به رقمی کمتر از ۱/۲۵ کاهش یافته باشد، مزیت رقابتی استان رو به نابودی است.

عدم وجود مزیت رقابتی: همچنین اگر مقدار ضریب مکانی فعالیت موردنظر در سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۶ کمتر از ۱/۲۵ باشد، استان در آن فعالیت دارای مزیت رقابتی نیست.

۳-۲- شاخص ضریب مکانی استاندارد شده

از آنجا که ممکن است یک فعالیت در یک استان دایر باشد و این فعالیت در استان‌های دیگر دایر نباشد و این استان صرف داشتن آن فعالیت در مقایسه با کشور دارای برتری باشد. اقتصاددانان برای رفع این شبهه پیشنهاد می‌کنند بهتر است به جای شاخص ضریب مکانی متداول از شاخص ضریب مکانی استاندارد شده استفاده شود.

$$SRCA = \frac{RCA - 1}{RCA + 1}$$

که این شاخص ارقامی بین حداکثر +۱ و حداقل -۱ را در بر خواهد گرفت. در صورتی که این شاخص ارقامی بیشتر از ۰ را داشته باشد، فعالیت مورد نظر فعالیت پایه‌ای محسوب خواهد شد و اگر مقدار شاخص کمتر از ۰ باشد، فعالیت مورد نظر فعالیت غیرپایه‌ای محسوب می‌شود. مقدار شاخص ضریب مکانی استاندارد شده برای استان مرکزی در جدول شماره ۷ نشان داده شده است. همانطور که مشاهده میشود بر اساس این شاخص بخش خدمات در استان مرکزی در سال‌های ۹۱-۱۳۹۰ ارقامی اندکی بیشتر از ۰ داشته و به نوعی به صورت مرزی فعالیت پایه‌ای محسوب می‌شود اما در ادامه در سال‌های ۹۶-۱۳۹۳ ارقامی کمتر از ۰ داشته و دیگر فعالیت پایه‌ای محسوب نمی‌شود. برای مثال بر اساس این شاخص فعالیت عمده

فروشی و خرده فروشی، تعمیر وسایل نقلیه موتوری و موتور سیکلت در همه سال‌ها فعالیت پایه‌ای محسوب می‌شود. این فعالیت که دارای دو فعالیت فرعی است که اولی در همه سال‌ها فعالیت پایه‌ای محسوب می‌شود و دومی هم به غیر از سال ۱۳۹۴ در بقیه سال‌ها فعالیت پایه‌ای محسوب می‌شود.

جدول ۷- مقدار ضریب مکانی استاندارد شده برای بخش خدمات استان مرکزی

کد فعالیت	فعالیت (بخش و زیربخش)	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶
G.07-R18	خدمات	۰,۰۱	۰,۰۲	۰,۰۰	-۰,۰۳	-۰,۰۷	-۰,۰۴	-۰,۰۴
G.07	عمده فروشی و خرده فروشی، تعمیر وسایل نقلیه موتوری و موتور سیکلت	۰,۳۱	۰,۳۰	۰,۲۹	۰,۲۶	۰,۲۲	۰,۲۵	۰,۲۴
G.0710	عمده فروشی، خرده فروشی به جز وسایل نقلیه موتوری و موتور سیکلت	۰,۳۲	۰,۳۱	۰,۳۰	۰,۲۷	۰,۲۴	۰,۲۶	۰,۲۵
G.0720	عمده فروشی، خرده فروشی و تعمیر وسایل نقلیه موتوری و موتور سیکلت	۰,۰۸	۰,۰۷	۰,۰۶	۰,۰۳	-۰,۰۱	۰,۰۲	۰,۰۱
H.09	حمل و نقل و انبارداری و پست	-۰,۱۲	-۰,۱۴	-۰,۱۹	-۰,۱۱	-۰,۰۵	۰,۰۰	-۰,۰۲
H.0910	حمل و نقل زمینی و حمل و نقل با خط لوله	-۰,۰۷	-۰,۱۰	-۰,۱۴	-۰,۰۶	۰,۰۱	۰,۰۵	۰,۰۳
H.091010	حمل و نقل از طریق راه‌آهن بین شهری	-۰,۰۸	-۰,۱۸	-۰,۳۸	-۰,۴۷	-۰,۲۴	-۰,۳۳	-۰,۱۸
H.091020	سایر حمل و نقل زمینی	-۰,۰۷	-۰,۰۹	-۰,۱۳	-۰,۰۵	۰,۰۲	۰,۰۷	۰,۰۴
H.091050	حمل و نقل از طریق لوله	-۰,۰۶	-۰,۱۶	-۰,۱۷	-۰,۱۳	-۰,۲۲	-۰,۲۰	-۰,۲۳
H.0920	حمل و نقل آبی	-۱,۰۰	-۱,۰۰	-۱,۰۰	-۱,۰۰	-۱,۰۰	-۱,۰۰	-۱,۰۰
H.0930	حمل و نقل هوایی	-۱,۰۰	-۱,۰۰	-۱,۰۰	-۱,۰۰	-۱,۰۰	-۱,۰۰	-۱,۰۰
H.0940	انبارداری و فعالیت‌های پشتیبانی حمل و نقل	-۰,۸۴	-۰,۸۳	-۰,۸۲	-۰,۸۴	-۰,۸۲	-۰,۶۲	-۰,۶۰
H.0950	فعالیت‌های پست و پیک	۰,۲۵	۰,۲۵	۰,۲۵	۰,۲۰	۰,۰۹	۰,۱۷	۰,۱۷

کد فعالیت	فعالیت (بخش و زیربخش)	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶
۱۰۸	فعالیت خدماتی مربوط به تامین جا و غذا	-۰,۱۴	-۰,۱۶	-۰,۱۶	-۰,۱۸	-۰,۲۳	-۰,۲۰	-۰,۲۰
۱۰۸۱۰	تامین جا(اقامتگاه‌ها)	-۰,۴۲	-۰,۴۸	-۰,۴۵	-۰,۵۰	-۰,۵۲	-۰,۵۰	-۰,۴۸
۱۰۸۲۰	فعالیت‌های خدماتی مربوط به غذا و آشامیدنی‌ها(رستوران‌ها و ...)	-۰,۰۹	-۰,۱۱	-۰,۱۲	-۰,۱۵	-۰,۱۸	-۰,۱۶	-۰,۱۷
۱۱۰	اطلاعات و ارتباطات	-۰,۶۳	-۰,۶۴	-۰,۶۴	-۰,۶۵	-۰,۶۷	-۰,۶۵	-۰,۶۶
۱۱۰۱۰	ارتباطات	-۰,۶۴	-۰,۶۶	-۰,۶۶	-۰,۶۸	-۰,۷۰	-۰,۶۹	-۰,۶۹
۱۱۰۲۰	سایر فعالیت‌های اطلاعات و ارتباطات	-۰,۵۲	-۰,۵۱	-۰,۵۶	-۰,۵۸	-۰,۶۰	-۰,۵۹	-۰,۶۱
K۱۱	فعالیت‌های مالی و بیمه	-۰,۳۱	-۰,۳۱	-۰,۴۰	-۰,۴۴	-۰,۴۹	-۰,۴۷	-۰,۴۸
K۱۱۱۰	بانک و موسسات مالی	-۰,۲۹	-۰,۳۳	-۰,۴۱	-۰,۵۲	-۰,۵۸	-۰,۵۹	-۰,۵۹
K۱۱۲۰	بیمه	-۰,۱۶	-۰,۱۶	-۰,۲۰	-۰,۱۷	-۰,۲۱	-۰,۱۸	-۰,۱۹
K۱۱۳۰	سایر فعالیت‌های خدمات مالی و بیمه	-۰,۶۸	-۰,۵۷	-۰,۵۳	-۰,۶۶	-۰,۶۶	-۰,۶۷	-۰,۷۰
L۱۲	املاک و مستغلات	-۰,۲۳	-۰,۱۸	-۰,۲۴	-۰,۲۷	-۰,۳۰	-۰,۲۸	-۰,۲۹
L۱۲۱۰	خدمات واحدهای مسکونی شخصی	-۰,۲۸	-۰,۲۳	-۰,۳۹	-۰,۲۷	-۰,۳۴	-۰,۳۱	-۰,۳۱
L۱۲۲۰	خدمات واحدهای مسکونی اجاری	-۰,۱۹	-۰,۱۱	-۰,۰۸	-۰,۳۴	-۰,۳۱	-۰,۲۹	-۰,۳۰
L۱۲۳۰	خدمات واحدهای غیرمسکونی	-۰,۱۱	-۰,۱۳	-۰,۱۳	-۰,۱۶	-۰,۲۰	-۰,۱۷	-۰,۱۸
L۱۲۴۰	خدمات دلالان مستغلات	-۰,۰۸	-۰,۱۰	-۰,۱۳	-۰,۱۵	-۰,۱۹	-۰,۱۹	-۰,۱۶
M۱۳	فعالیت‌های حرفه‌ای، علمی و فنی	-۰,۲۴	-۰,۲۳	-۰,۲۵	-۰,۲۸	-۰,۳۱	-۰,۲۸	-۰,۳۰
M۱۳۱۰	تحقیق و توسعه	-۰,۶۷	-۰,۵۸	-۰,۶۷	-۰,۷۸	-۰,۸۲	-۰,۸۶	-۰,۸۰
M۱۳۲۰	سایر فعالیت‌های حرفه‌ای، علمی و فنی	-۰,۱۸	-۰,۲۰	-۰,۲۱	-۰,۲۳	-۰,۲۷	-۰,۲۵	-۰,۲۴
M۱۳۳۰	فعالیت‌های دامپزشکی	۰,۳۳	۰,۳۳	۰,۳۳	۰,۳۳	۰,۲۵	۰,۲۵	۰,۲۵
N۱۴	فعالیت‌های اداری و خدمات پشتیبانی	-۰,۰۲	-۰,۰۳	-۰,۰۵	-۰,۰۷	-۰,۰۹	-۰,۱۱	-۰,۱۴
O۱۵	اداره امور عمومی، خدمات شهری و تامین اجتماعی	-۰,۰۲	۰,۰۲	-۰,۰۱	-۰,۰۸	-۰,۱۲	-۰,۱۱	-۰,۰۹
O۱۵۱۰	امور عمومی و خدمات شهری	۰,۰۶	۰,۱۳	۰,۰۵	-۰,۰۵	-۰,۰۷	-۰,۰۹	-۰,۰۴

کد فعالیت	فعالیت (بخش و زیربخش)	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶
O151.10	امور عمومی	۰,۰۲	-۰,۰۲	-۰,۰۹	-۰,۴۱	-۰,۲۷	-۰,۲۳	-۰,۱۷
O151.20	خدمات شهری	۰,۰۸	۰,۱۹	۰,۱۰	۰,۰۵	-۰,۰۱	-۰,۰۴	۰,۰۲
O152.0	امور دفاعی و انتظامی	-۰,۱۱	-۰,۱۲	-۰,۱۲	-۰,۱۴	-۰,۱۹	-۰,۱۵	-۰,۱۷
O152.10	امور دفاعی	-۰,۲۲	-۰,۲۴	-۰,۲۵	-۰,۲۷	-۰,۳۱	-۰,۲۹	-۰,۲۹
O152.20	امور انتظامی	۰,۰۹	۰,۰۷	۰,۰۸	۰,۰۴	۰,۰۰	۰,۰۴	۰,۰۳
O153.0	تأمین اجتماعی اجباری	۰,۱۳	۰,۰۵	۰,۱۰	۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۰۵	۰,۰۵
P16	آموزش	-۰,۰۲	-۰,۰۱	۰,۰۲	-۰,۰۵	-۰,۰۹	-۰,۰۵	-۰,۰۶
P161.0	آموزش ابتدائی	-۰,۰۱	۰,۰۰	-۰,۰۱	-۰,۰۳	-۰,۰۷	-۰,۰۵	-۰,۰۵
P161.10	آموزش ابتدائی دولتی	-۰,۰۱	۰,۰۱	۰,۰۰	-۰,۰۳	-۰,۰۷	-۰,۰۴	-۰,۰۵
P161.20	آموزش ابتدائی خصوصی	۰,۰۰	-۰,۲۰	-۰,۲۰	-۰,۱۴	-۰,۳۳	-۰,۲۵	-۰,۲۵
P162.0	آموزش متوسطه عمومی و متوسطه فنی و حرفه‌ای	۰,۰۲	۰,۰۰	-۰,۰۱	-۰,۰۵	-۰,۰۸	-۰,۰۶	-۰,۰۶
P162.10	آموزش متوسطه عمومی و متوسطه فنی و حرفه‌ای دولتی	۰,۰۳	۰,۰۱	۰,۰۰	-۰,۰۳	-۰,۰۷	-۰,۰۴	-۰,۰۵
P162.20	آموزش متوسطه عمومی و متوسطه فنی و حرفه‌ای خصوصی	-۰,۲۷	-۰,۳۳	-۰,۲۵	-۰,۵۰	-۰,۵۶	-۰,۶۰	-۰,۲۹
P163.0	آموزش عالی	-۰,۰۷	-۰,۰۳	۰,۱۱	-۰,۰۶	-۰,۱۳	-۰,۰۷	-۰,۰۸
P163.10	آموزش عالی دولتی	-۰,۳۵	-۰,۳۴	۰,۰۰	-۰,۳۱	-۰,۳۲	-۰,۲۸	-۰,۲۶
P163.20	آموزش عالی خصوصی	۰,۲۱	۰,۲۴	۰,۲۲	۰,۱۶	۰,۰۸	۰,۱۰	۰,۱۰
P164.0	آموزش بزرگسالان	-۰,۰۶	-۰,۱۱	-۰,۱۶	-۰,۰۵	-۰,۱۴	۰,۰۰	-۰,۱۱
P164.10	آموزش بزرگسالان دولتی	۰,۰۵	۰,۰۷	-۰,۲۰	۰,۰۹	۰,۰۰	۰,۲۰	۰,۰۰
P164.20	آموزش بزرگسالان خصوصی	-۰,۲۳	-۰,۲۷	-۰,۲۵	-۰,۱۱	-۰,۲۰	-۰,۰۹	-۰,۰۹
Q17	فعالیت‌های مربوط به سلامت انسان و مددکاری اجتماعی	-۰,۱۱	۰,۰۸	-۰,۰۵	-۰,۰۵	-۰,۰۵	-۰,۰۶	-۰,۰۵
Q171.0	فعالیت‌های مربوط به سلامت انسان	-۰,۱۳	۰,۰۸	-۰,۰۵	-۰,۰۵	-۰,۰۵	-۰,۰۶	-۰,۰۵
Q171.10	فعالیت‌های مربوط به سلامت انسان دولتی	-۰,۳۰	-۰,۰۲	-۰,۰۴	-۰,۰۷	-۰,۱۰	-۰,۰۹	-۰,۰۶
Q171.20	فعالیت‌های مربوط به سلامت انسان خصوصی	۰,۰۲	۰,۱۴	-۰,۰۷	-۰,۰۴	-۰,۰۲	-۰,۰۳	-۰,۰۴

کد فعالیت	فعالیت (بخش و زیربخش)	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶
Q1۷۲۰	مددکاری اجتماعی	۰,۰۴	۰,۰۲	۰,۰۰	۰,۰۰	-۰,۰۶	-۰,۰۵	-۰,۰۳
R1۸	فعالیت‌های هنر، سرگرمی، تفریح و سایر خدمات	-۰,۰۵	-۰,۰۷	-۰,۱۰	-۰,۱۱	-۰,۱۵	-۰,۱۲	-۰,۰۶
R1۸۱۰	هنر، سرگرمی و تفریح	-۰,۲۹	-۰,۳۱	-۰,۳۱	-۰,۳۳	-۰,۳۸	-۰,۳۵	-۰,۲۸
R1۸۲۰	سازمان‌های مذهبی و سازمان‌های دارای عضو	۰,۱۱	۰,۰۹	۰,۰۳	۰,۰۰	۰,۰۰	-۰,۰۳	۰,۱۶
R1۸۳۰	تعمیر رایانه و کالاهای شخصی و خانگی	۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۰۰	-۰,۱۴	-۰,۱۴	-۰,۱۴
R1۸۴۰	سایر فعالیت‌های خدماتی شخصی	۰,۰۷	۰,۰۵	۰,۰۳	۰,۰۲	-۰,۰۳	-۰,۰۱	-۰,۰۱

منبع: محاسبات تحقیق

۴ - جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

هدف از این گزارش تعیین مزیت نسبی بخش و زیربخش‌های خدمات با استفاده از شاخص ضریب مکانی در استان مرکزی بوده است. ضریب مکانی، روشی است که به صورت ریاضی اقتصاد منطقه‌ای را در مقایسه با اقتصاد مرجع بزرگ‌تر، معمولاً اقتصاد ملی، ارزش‌گذاری می‌کند. این روش به صورت گسترده از دهه ۱۹۴۰ توسط محققان حوزه جغرافیای اقتصادی و اقتصاد منطقه‌ای مورد استفاده قرار گرفته است. داده‌های مورد نیاز از مرکز آمار ایران برای دوره سالیانه ۹۶-۱۳۹۰ گردآوری شده است. بخش خدمات شامل دو بخش خدمات ارائه شده توسط بخش خصوصی و خدمات ارائه شده توسط بخش دولتی است.

نتایج نشان می‌دهد که در دوره مورد بررسی بخش خدمات در استان مرکزی طی سال‌های ۹۲-۱۳۹۰ فعالیت پایه‌ای محسوب می‌شود و دارای مزیت نسبی بوده است، اما طی سال‌های ۹۶-۱۳۹۴ این بخش فعالیت پایه‌ای محسوب نمی‌شود و دارای مزیت نسبی نبوده است، به عبارت دیگر مزیت نسبی اندک خود را از دست داده است.

از میان دوازده فعالیت اصلی بخش خدمات تنها یک فعالیت و آن فعالیت عمده فروشی و خرده فروشی، تعمیر وسایل نقلیه موتوری و موتور سیکلت در استان مرکزی در دوره مورد نظر دارای مزیت نسبی بوده است. یازده فعالیت اصلی دیگر شامل

فعالیت‌های حمل و نقل و انبارداری و پست؛ فعالیت خدماتی مربوط به تامین جا و غذا؛ اطلاعات و ارتباطات؛ فعالیت‌های مالی و بیمه؛ املاک و مستغلات؛ فعالیت‌های حرفه‌ای، علمی و فنی؛ فعالیت‌های اداری و خدمات پشتیبانی؛ اداره امور عمومی، خدمات شهری و تامین اجتماعی؛ آموزش؛ فعالیت‌های مربوط به سلامت انسان و مددکاری اجتماعی؛ و فعالیت‌های هنر، سرگرمی، تفریح و سایر خدمات در استان مرکزی در دوره مورد نظر دارای مزیت نسبی نبوده است.

این دوازده فعالیت اصلی در بخش خدمات دارای تعدادی فعالیت فرعی هستند، که برخی از آنها در دوره مورد نظر دارای مزیت نسبی بوده و بسیاری نیز دارای مزیت نسبی نبوده‌اند.

از میان فعالیت‌های فرعی تعداد ۶ فعالیت عمده فروشی، خرده فروشی به جز وسایل نقلیه موتوری و موتورسیکلت؛ عمده فروشی، خرده فروشی و تعمیر وسایل نقلیه موتوری و موتورسیکلت؛ فعالیت‌های پست و پیک؛ فعالیت‌های دامپزشکی؛ تأمین اجتماعی اجباری؛ و سازمان‌های مذهبی و سازمان‌های دارای عضو تقریباً در همه سال‌های دوره مورد بررسی در استان مرکزی دارای مزیت نسبی نبوده‌اند.

از میان فعالیت‌های فرعی تعداد حمل و نقل آبی؛ حمل و نقل هوایی؛ انبارداری و فعالیت‌های پشتیبانی حمل و نقل؛ تأمین جا(اقامتگاه‌ها)؛ فعالیت‌های خدماتی مربوط به غذا و آشامیدنی‌ها(رستوران‌ها و...)؛ ارتباطات؛ سایر فعالیت‌های اطلاعات و ارتباطات؛ بانک و موسسات مالی؛ بیمه؛ سایر فعالیت‌های خدمات مالی و بیمه؛ خدمات واحدهای مسکونی شخصی؛ خدمات واحدهای مسکونی اجاری؛ خدمات واحدهای غیرمسکونی؛ خدمات دلان مستغلات؛ تحقیق و توسعه؛ سایر فعالیت‌های حرفه‌ای، علمی و فنی؛ امور دفاعی و انتظامی؛ آموزش ابتدائی؛ آموزش عالی؛ آموزش بزرگسالان؛ فعالیت‌های مربوط به سلامت انسان؛ هنر، سرگرمی و تفریح؛ تعمیر رایانه و کالاهای شخصی و خانگی تقریباً در همه سال‌های دوره مورد بررسی در استان مرکزی دارای مزیت نسبی نبوده‌اند.

تعدادی از فعالیت‌های فرعی هم در برخی از سال‌ها دارای مزیت بوده و سپس مزیت خود را از دست داده و یا فاقد مزیت بوده و سپس دارای مزین شده‌اند.

از آنجا که بخش کشاورزی و بخش صنعت و معدن در استان مرکزی بر اساس شاخص ضریب مکانی در کل و در بسیاری از زیربخش‌های خود دارای مزیت نسبی بوده‌اند، برای آنکه بتوانند وظایف محوله خود را بهتر از گذشته به انجام رسانند

بایستی در کنار خود از یک بخش خدمات دارای مزیت نسبی و رقابتی برخوردار باشند. به همین خاطر بر اساس یافته‌های این گزارش به مسئولین امر در بخش دولتی و بخش خصوصی در استان مرکزی توصیه می‌شود مسائل و مشکلات زیربخش‌های که دارای مزیت بوده و مزیت خود را از دست داده‌اند و یا دارای مزیت نیستند ولی مزیت‌دار شدن آنها برای سایر بخش‌ها مفید هستند، را شناسایی و نسبت به رفع مشکلات آنها اقدام نمایند، تا این زیربخش‌ها در بخش خدمات دارای مزیت رقابتی شوند و بتوانند به بخش صنعت و کشاورزی و دیگر بخش‌های دارای مزیت در استان خدمات بهتری ارائه دهند.

منابع و ماخذ:

۱ - آقامحمدی، سیده نرگس، حاجی، غلامعلی ^{ID}، غفاری، هادی؛ غفاری آشتیانی، پیمان (۱۳۹۹)، «سنجش مزیت

نسبی فعالیت‌های اقتصادی در استان‌های کشور: رهیافت ضریب مکانی»، فصلنامه علمی- پژوهشی برنامه-

ریزی منطقه‌ای، دوره ۱۰، شماره ۴۰، صص ۵۲-۳۵.

۲ - مرکز آمار ایران، داده‌ها و اطلاعات آماری، حساب‌های ملی و منطقه‌ای، حساب‌های منطقه‌ای، حساب‌های منطقه-

ای ۹۶-۱۳۹۰.

۳ - اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی اراک؛ (۱۴۰۰)، «مزیت نسبی بخش کشاورزی در استان مرکزی

۱۳۹۶-۱۳۹۰ با استفاده از شاخص ضریب مکانی»، مرکز مطالعات و پژوهش‌های اقتصادی.

۴ - اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی اراک، مرکز مطالعات و پژوهش‌های اقتصادی (۱۴۰۰)، «مزیت نسبی

بخش کشاورزی در استان مرکزی ۱۳۹۶-۱۳۹۰ با استفاده از شاخص ضریب مکانی»، مرکز مطالعات و

پژوهش‌های اقتصادی.

۵ - Miller, Mark. M., Gibson, Lay. James., & Wright, N. Gene. (۱۹۹۱). **Location**

Quotient: A Basic Tool for Economic Development Analysis. *Economic Development Review*, Vol. ۹, No. ۲, ۶۵-۶۸.

۶ - Baer, Charles & Brown, Terry, (۲۰۰۶), **Location Quotients: A Tool for Comparing**

Regional Industry Compositions, *Indiana Department of Workforce Development*,

Vol. ۷, No. ۳.